

STANISŁAW JUJECZKA
Legnica

Kartuzja *Passionis Christi* pod Legnicą 1423-1548

Część II*

7. Przeorzy i zakonnicy. Życie klasztoru

Odtworzenie stanu osobowego klasztoru nie jest rzeczą prostą. W wyniku szeroko zakrojonej kwerendy w archiwaliach śląskich i zakonnych udało się zidentyfikować w sumie 68 osób mnichów, braci zamieszkujących kiedykolwiek w legnickiej kartuzji. Ich pełen wykaz zawiera Aneks 3, do którego odsyłać będą cyfry w nawiasach w tym rozdziale.

O stanie liczbowym klasztoru mówi nam kronika zakonu autorstwa Ch. Le Couteulx¹, według którego „*alebantur in hac domo quindecim monachi cum sex fratribus Conversis*”, co jest o tyle szczególne, że ze względu na przepisy zakonne konwenty kartuskie rzadko liczyły więcej niż 12 mnichów. Tylko wyjątkowo zdarzały się tzw. podwójne klasztory z 24 mnichami.

7.1. Pochodzenie mnichów

O pochodzeniu mnichów, którzy składali profesję w Legnicy, powiedzieć można bardzo niewiele. Spośród 47 profesów legnickich (mnichów i braci) zaledwie w kilku przypadkach określić można ich pochodzenie terytorialne. I tak dwóch mnichów – Hieronim Bronig (15) i Kacper Jeschke (11) – pochodzili z Legnicy, dalszych dwóch – Augustyn Rymchen (5) i Andrzej Eycholtz (2) ze Złotoryi. Po jednym mnichu pochodziło z Nysy – Gabriel Guntheri (13) i ze Środy Śląskiej – Wincenty (31). Domyślać się też można, że z terenów Śląska, Polski lub Czech pochodzić mogli mnisi Wacław (32) i Stanisław (28), ale nie wiemy o nich – niestety - nic

* *Od redakcji*: Część I pracy ukazała się w poprzednim, 24 tomie „Szkiców Legnickich” (2003), s. 75-118.

¹ CH. LE COUTEULX, *Annales ordinis Cartusiensis ab anno 1084 ad annum 1429*. T. 7. Montreuil-sur-Mer. 1891, s. 372.

bliższego, a kryterium imionowe w badaniach prosopograficznych bywa często zawodne.

Niewiele więcej powiedzieć można o pochodzeniu mnicha Bernarda z Eger. Nie wiemy nawet, o które miasto Eger w tym przypadku chodzi – Eger na Węgrzech czy Eger, obecny Cheb, w Czechach. Możliwe też, że pochodził on jedynie z rodziny piszącej się „z Eger”, a w rzeczywistości śląskiej. W 1480 roku spotykamy w źródłach niejakiego Krzysztofa von Egra, nieznanego stanu, podczas zakupu od biskupa wrocławskiego Rudolfa folwarku Biskupice k. Wrocławia². Z drugiej strony wystarczy przejrzeć XV-wieczną matrykulę uniwersytetu we Wiedniu³, by przekonać się, że Janów z Eger (tak brzmiało chrzestne imię Bernarda) studiowało w tym czasie co najmniej kilkunastu, z czego kilku z powodzeniem mieści się w przypuszczalnym okresie studiów (ok. 1450–1465) przyszłego kartuza.

Spośród wszystkich kartuzów, co do których mamy informacje o pochodzeniu terytorialnym, wszyscy byli mieszczanami. Jest to w pełni zgodne z trendem, który zarysował się w Zakonie Kartuzów począwszy od połowy wieku XIV. Wtedy to zaczęli mnisi odchodzić powoli od tradycji zakładania klasztorów na pustkowiu na rzecz większego zbliżenia ze środowiskiem miejskim. Jak widać, także w przypadku Legnicy, to właśnie mieszczaństwo stanowiło główną bazę rekrutacji nowych zakonników.

7.2. Pozostali mieszkańcy klasztoru

Oprócz mnichów i braci żyli w klasztorze tzw. prebendarze, czyli ludzie świeccy, najczęściej w podeszłym już wieku, którzy postanawiali resztę swego życia spędzić w tym pobożnym miejscu. Jako że często byli to ludzie dość zamożni, wnosili do klasztoru, najczęściej w formie daru, pieniądze potrzebne na ich utrzymanie oraz przedmioty przydatne wspólnocie. Do dziś znajduje się w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu 1 wolumin inkunabułów ofiarowany kartuzom przez ich prebendariusza Jana Hentschela (Aneks 4, nr 41). W tomie tym znajdują się dzieła: św. Augustyna *De quantitate animae*, Bernarda de Clairvaux *Flores*, Jana Gersona *De spiritualibus nuptis seu opusculum super cantica canticorum* i papieża Leona I *Sermones*. Nie ulega wątpliwości, że właściciel tych dzieł wnieść mógł poważny duchowy wkład do życia wspólnoty.

² AAWr [=Archiwum Archidiecezji Wrocławskiej], dokument AA.13

³ *Die Matrikel der Universität Wien*. Bd. 1: 1377-1450. Graz-Köln 1954.

Wiemy także, iż podczas zarazy 1483 r. zmarł w legnickiej kartuzji Mikołaj Mokewicz, kanonik katedry wrocławskiej i innych kapituł śląskich oraz proboszcz w Środzie Śląskiej⁴. Kronika klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku, która przekazała relację o tym wydarzeniu, podaje nam również, że Mikołaj prosił przed śmiercią, aby ubrano go w białą tunikę, chciał bowiem umrzeć jak augustianin (kanonik regularny)⁵. Zważywszy, że kanonik Mokewicz pochodził z Nysy, przypuszczać można, iż przebywał w klasztorze jako gość swego ziomka, ówczesnego przeora Gabriela.

Nie wszystkie osoby znalazły się w klasztorze z własnej woli. Akta kapituły katedralnej we Wrocławiu przynoszą nam pod r. 1504 informację, że na roczny pobyt w kartuzji skazany został karnie przez biskupa i kapitułę katedralną kanonik Mikołaj Wilde, który dał powód do wielu plotek uwłaczających kapitule i duchowieństwu wrocławskiemu. Przyczyną bezpośrednią była tajemnicza „*causa cum puella*”, przypuszczalnie chodziło po prostu o uwiedzenie dziewczyny⁶. Kanonik przed pobytem w klasztorze przesiedział jeszcze w związku z tą samą sprawą jeden rok w należącej do biskupa twierdzy otmuchowskiej. Wszystkie te podjęte wobec niego środki zaradcze nie zmieniły jednak usposobienia kanonika. Kwestia jego postępowania wracała jeszcze wielokrotnie na posiedzeniach kapituły, tym razem w związku z jego pijaństwem. W roku 1516 na polecenie biskupa Jana V Turzo kapituła wykluczyła go ostatecznie ze swego grona, mimo rozpaczliwych błagań samego zainteresowanego. Sam Mikołaj Wilde, według relacji Mikołaja Pola, zginął tragicznie zastrzelony przez własnego służącego⁷.

⁴ K. DOLA, *Wrocławska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój - skład osobowy - działalność*. Lublin 1983, s. 163-167.

⁵ *Cronica monasterii canonicorum regularium (s. Augustini) in Glaciz*. Ed. W. MROZOWICZ. Wrocław 2003, s. 260 (APWr [=Archiwum Państwowe we Wrocławiu], Rep. 135, D.159, pag. 368): „In prefata eciam peste obiit Nicolaus Mokewicz, de quo sepe facta est mencio, tamen in monasterio cartusiensium circa Legeniciz. De quo dicebatur, quod petivit, ut sibi concederetur alba tunica, in qua moreretur ut canonicus regularis”. Zob. także komentarz do tej kroniki W. MROZOWICZ. *Kronika klasztoru kanoników regularnych w Kłodzku. Ze studiów nad średnio-wiecznym dziejopisarstwem klasztornym*. „Acta Universitatis Wratislaviensis”, 2234: Historia CXLI. Wrocław 2001.

⁶ *Acta Capituli Wratislaviensis 1500-1562. Die Sitzungsprotokolle des Breslauer Domkapitels in der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts*. Bearbeitet von A. SABISCH. T. 1, Abtheil 1. Köln-Wien 1972, nr 282.3, 285.1, 288.2

⁷ N. POL, *Jahrbücher der Stadt Breslau*. Bd. 3. Breslau 1819, s. 2: „1517 am Tage s. Marci [25 IV], erschöß ein Pfaffenknecht seinem eigenem Herren Nicolaum Wilde, einem Thumherren, in seinem Garten am s. Vinzenz Kirchhofe”. - K. DOLA, *op. cit.*, s. 155-156.

Nie do końca natomiast wiadomo, w jakim charakterze przebywał w legnickiej kartuzji brat Ludwik Nuwirt z Zakonu Niemieckiego NMP (*Ordo Sanctae Mariae Teutonicorum*), znanego w Polsce jako Krzyżacy. O istnieniu brata Ludwika dowiadujemy się w lipcu 1453 r. z akt papieskiej Penitencjarii w Rzymie i poznajemy też przy tej okazji skróconą historię jego życia: już po złożeniu ślubów i wielu latach spędzonych w zakonie, oddalił się od niego wbrew regule i bez pytania o pozwolenie przełożonego. Uczynił to, jak sam pisze, *ob frugem melioris vite*. Przeniósł się do klasztoru kartuzów pod Legnicą i tu spędził kolejne lata na pracy, postach, powstrzymywaniu się od wina i mięsa (jak wszyscy kartuzi), umartwianiu ciała i milczeniu. Tak bardzo był tym wszystkim wyczerpany i udręczony, że bał się, iż popadnie w obłąd (*phrenesis et ydroposis*). Odszedł zatem i stąd (również bez pozwolenia przełożonych) i po półrocznym odpoczynku potrzebnym mu dla kuracji, powrócił do swego macierzystego zakonu i habitu oraz odprawił nakazaną pokutę. Teraz prosi papieża Mikołaja V o formalną absolicję i dyspensę⁸.

Poza mnichami i prebendarzami nikt właściwie nie powinien przebywać na terenie kartuzji, a w szczególności zakaz ten dotyczył kobiet. Dyspensy od tegoż udzielać mogli jedynie papieże, którzy czynili to dość rzadko. Dla kartuzji legnickiej znamy dwa takie przypadki, oba dotyczące legnickich księżnych. W styczniu 1457 r. otrzymała takie pozwolenie księżna Jadwiga, córka Ludwika II a matka Fryderyka I, książąt legnickich. Papież Kalikst III zezwolił jej wówczas wchodzić na teren klasztoru raz w tygodniu powołując się na fakt, że Jadwiga była wraz ze swoim ojcem fundatorką klasztoru (w rzeczywistości urodziła się kilka lat po wystawieniu dokumentu fundacyjnego)⁹. Po śmierci księżnej Jadwigi o podobną dyspensę postarała się również jej synowa, żona księcia Fryderyka I a córka króla czeskiego Jerzego z Podiebradów – Ludmiła. Skierowana do niej w tej sprawie bulla papieża Sykstusa IV z 14 października 1480 r. zezwalała jej na słuchanie w kościele klasztornym co piątek mszy i innych nabożeństw w towarzystwie sześciu wybranych przez siebie niewiast. Papież zezwolił na to wbrew, jak sam zaznaczył, konstytucjom, przywilejom i statutom Zakonu Kartuzów¹⁰.

⁸ *Repertorium Poenitentiarie Germanicum*. Bd. 2: Nikolaus V. 1447-1455. Tübingen 1999, s. 110, nr 1035.

⁹ *Repertorium Germanicum*. Bd. 7: Calixt III. 1455-1458. Tübingen 1989, s. 92, nr 831.

¹⁰ *Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum*. Wyd. A. THEINER. Romae 1861 (reedycja Osnabrück 1969), t. 2, s. 215.

Taka sytuacja zapewne niezbyt odpowiadała mnichom, a wiele wskazuje na to, że miała miejsce także w innych konwentach. Dopiero 7 stycznia 1506 r. wydał papież Juliusz II *breve*, które ostatecznie znosiło wszelkie wcześniejsze przywileje zezwalające kobietom pod jakimkolwiek pozorem na wstęp do klasztorów kartuskich. 13 maja tegoż roku, na kapitule generalnej sporządzone zostały odpisy tego dokumentu, przypuszczalnie dla wszystkich zainteresowanych konwentów¹¹. W przypadku kartuzji legnickiej miało to zapewne jedynie ten skutek, że kolejne księżne nie mogły otrzymać pozwolenia na wejście do klasztoru, księżna Ludmiła zmarła bowiem trzy lata wcześniej. Od tej pory jedynie śmierć otwierała przed kobietami furty kartuskich klasztorów.

7.3. Karność zakonna

Źródła dotyczące tzw. karności zakonnej, czyli posłuszeństwa wobec reguły i opata, z natury swojej bywają jednostronne. Odnotowuje się zazwyczaj wypadki skrajne, głównie negatywne. Kilka przykładów pochodzących z akt kapituł generalnych łatwo można przytoczyć. I tak w 1474 r. nakazała kapituła dwóm mnichom legnickim wieczne milczenie *super connectione hactenus inter eos habita*¹². W roku 1482 podobny nakaz, pod karą karceru, otrzymał inny mnich tego klasztoru, który niepokoił kapitułę ciągłymi pismami, zapewne skargami. Dwa lata później przeorowi legnickiemu nakazano odwieść jednego ze swych mnichów od chęci opuszczenia zakonu, a w razie gdyby ten nie posłuchał i nie porzucił głupiej pychy (*stulta iactantia*) – umieścić w karcerze. *In disciplina generali Ordinis* przez dwa miesiące pozostawać miał inny legnicki kartuz, który dopuścił się kłamstwa ogłaszając w swojej prowincji bullę *pro expulsione fratrum inordinatorum ab Ordine*. Wreszcie w 1500 r. musiała kapituła upomnieć przeora i cały konwent, zapewne nie bez powodu, aby nie przyjmowali żadnych podarków od osób, którym powierzane są beneficja podległe klasztorowi, gdyż oznacza to symonię¹³.

7.4. Ślady duchowości

Kartuzi znani byli w XV-wiecznej Europie z surowej obserwacji, zaangażowania w ruch nowej pobożności, tzw. *devotio moderna* i z kultu

¹¹ APWr. Rep. 95, nr 15.

¹² J. HOGG, *Das Ordenskapitel und die Provinz Alemaniae Inferioris 1439-1529*. W: *1000 Jahre Kultur in Karthaus Prüll*. Hrsg. vom Bezirk Oberpfalz. Regensburg 1999, s. 50.

¹³ *The Chartae of the carthusian general chapter 1475-1503*. Ed. J. CLARK. Salzburg 1999. „Analecta Cartusiana”, 100:31.

Najświętszej Marii Panny, która była szczególną patronką całego zgromadzenia. W przypadku klasztoru legnickiego o zachowywaniu obserwancji wiele powiedzieć nie można, poza tym chyba tylko, że jak widać z przytoczonych wyżej przykładów, mogło być bardzo różnie i klasztor niekoniecznie musiał świecić przykładem (nie wiemy jednak, czy wiadomości o tych sprawach wychodziły poza mury klasztoru). Zaangażowania w *devotio moderna* zupełnie nie widać wśród ksiąg pozostałych po klasztorze, o czym będzie jeszcze mowa poniżej. Doskonale mamy natomiast udokumentowany kult Matki Bożej. Jego najdonioslejszym świadectwem jest dzieło bodaj najbardziej znanego legnickiego kartuzja – Bernarda z Egeru.

Bernard, według Petreiusa „*professus Cartusiae Passionis Iesu Christi prope Legnitz, natione germanus*”¹⁴ sam przedstawia się nam w kolofonie jednego ze swych rękopisów jako *dictus secundum baptismum Johannes De Egra* (Aneks 4, nr 9). Historycy kartuscy nie szczędzą mu najwyższych pochwał, Petreius pisze o nim: „*vir cum confessionis gloria, tum vita et conuersatione plurimum insignis, philosophus clarus, historicus celeberrimus, multarumque literarum et rerum peritissimus*”. L. RAY¹⁵ z kolei wysuwa hipotezę, że aby zasłużyć na tyle pochwał, musiał Bernard wstąpić do kartuzji w wieku zaawansowanym i przypuszczalnie studiował (a może i wykładał) na jednym z nowo powstałych uniwersytetów niemieckich, jako że z pewnością nie w celi kartuzja zdołał zdobyć taką wiedzę. Wszystko to jednak tylko domysły. Tak naprawdę bowiem dysponujemy jedynie kilkoma przepisnymi przez niego książkami i jedną jego pracą wydaną drukiem. Bernard był bowiem autorem ukończonego w latach 1480/1481 dzieła znanego jako *Dialogus de laudibus et miraculis Beatae Mariae Virginis*¹⁶, z którego korzystał jeszcze w wieku XVIII włoski święty i założyciel zakonu redemptorystów Alfons Maria di Liguori (1696-1787) przy pisaniu

¹⁴ Th. PETREIUS, *Bibliotheca Cartusiana sive illustrium sacri Cartusiensis Ordinis scriptorum catalogus*. Coloniae 1609 (reprint Gregg International Publishers Ltd. 1968), s. 26-27.

¹⁵ L. RAY, *Bernard d'Eger ou d'Egra*. W: *Dictionnaire de Spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire*. Publié sous la direction de M. VILLER S.J. T. 1. Paris 1937, kol. 1507-1508. Zob. także W. BAIER, *Bernhard v. Eger*. W: *Marienlexikon*. Bd. 1. St. Ottilien 1988, s. 450-451.

¹⁶ Właściwy tytuł: *Dyalogus fratris Bernardi ordinis Cartusiensis immensam et innumerabilem immaculate Dei genitricis virginis Marie misericordiam per multa miracula atque exempla alticidans necnon amplificans*. Lyptzigk, Conradus Kachelofen, 1493, 4°; reed.: Lyptzigk, Melchiar Lotter, 1497, 4°.

swych sławnych *Uwielbień Marii*¹⁷. Dzieło Bernarda wydane zostało w Lipsku przez Konrada Kachelofena w 1493 r. i ponownie, z kosmetycznymi jedynie zmianami, także w Lipsku przez Melchiora Lottera w cztery lata później. Było to przypuszczalnie pierwsze dzieło przedreformacyjnej Legnicy wydane drukiem, zaś rok pierwszego wydania jest przypuszczalnie, jak podaje Georg Schwengel, rokiem śmierci samego Bernarda.

Dziółko mnicha Bernarda, liczące 110 stron w formacie *in quarto*, dzieli się na cztery części. Dwie pierwsze to dialog między Bernardem a nowicjuszem Krzysztofem poświęcony Zakonowi Kartuzów, jego pochodzeniu i przedstawieniu wyższości życia kartuskiego nad innymi regułami. Dwie dalsze części, zgodnie z tytułem książki, poświęcone są Marii, przy czym są to głównie przykłady (*exempla*) i przypowieści stanowiące wybór z popularnych w XV w. zbiorów Cezarego z Heisterbach, Bernarda z Clairvaux, Hugona de Wern i innych – dobrane tak, aby ukazać tytułowe miłosierdzie Marii Panny i jej szczególną opiekę nad tymi wszystkimi, którzy obdarzają ją czcią i kultem. Całość nie jest wprawdzie nazbyt oryginalna, ani w treści ani w formie, stanowi jednak niezaprzeczalne świadectwo istniejącej pobożności.

Z osobą Bernarda trzeba też wiązać inne, podobne w treści, choć całkowicie odmienne w formie źródło. W jednym z przepisanych przez niego dzieł (Aneks 4, nr 4) na wewnętrznych stronach drewnianych okładek wklejony został przecięty w połowie niewielki rysunek (21 x 31 cm), być może projekt większego dzieła. Widzimy tu alegoryczną scenę Zwiastowania NMP – oto dmący w róg łowca, archanioł Gabriel, przy pomocy trzech chartów (symbole Wiary, Nadziei i Miłości) zapędza na łono Marii jedno-rozca (symbol Chrystusa). Ta główna scena otoczona jest przez mniejsze, symboliczne scenki w większości zaczerpnięte z propagowanych wówczas Godzinek o Niepokalanym Poczęciu NMP. Widzimy tu zatem Gedeona z runem, studnię wody żywej, Mojżesza klęczącego przed gorejącym krzewem, lilię i różę (symbole czystości i dziewictwa Marii). Całość otoczona jest murkiem ze sporą wieżą, co ma symbolizować idealny zamknięty ogród (*hortus conclusus*). Niestety obrazek jest niedokończony (liczne banderole pozostają puste) i miejscami zniszczony – ktoś wydrapał twarze archanioła i Marii.

¹⁷ H. M. BLÜM, *Lexikale Übersicht: a) der Kartausen im deutschen Sprachraum, b) der Kartausen im belgisch-niederländischen Sprachraum, c) der Kartäuser Schriftsteller*. W: *Die Kartäuser. Orden der schweigenden Mönche* (red. M. ZADNIKAR). Köln 1983, s. 347.

Także Hieronim Bronig, drugi znany legnicki kartuz, pozostawił po sobie niezachowane do dziś maryjne teksty. Wiemy, że wśród jego kazań były: o niepokalanym poczęciu NMP, na święto oczyszczenia NMP, na święto zwiastowania NMP¹⁸.

8. Biblioteka klasztorna

Ze względu na specyficzny charakter zakonu, duża część życia zakonników koncentrowała się wokół biblioteki klasztornej. Niewątpliwie pochodzące z niej książki, które obecnie znajdują się we wrocławskiej Bibliotece Uniwersyteckiej, są tylko częścią pierwotnego księgozbioru. Obecnie zachowało się 69 woluminów - 22 rękopisy i 47 druków, głównie inkunabułów (zob. Aneks 4). Są to praktycznie tylko te książki, które po kasacie klasztoru znalazły się w Bibliotece Kościoła św. Piotra i Pawła w Legnicy (w r. 1932 znajdowało się tam jeszcze około 100 woluminów pokartuskich)¹⁹. W Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu znajdują się również trzy rękopisy spoza legnickich zbiorów: jeden, opisywany już wcześniej rękopis pochodzący z klasztoru w Henrykowie (Aneks 4, nr 16), dwa z kolegiaty NMP w Głogowie (nr 13, 14), i jeden z klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna w Żaganii (nr 15). Przy opisywaniu tej ocalałej części przyjąć musimy fikcyjne w dużej części założenie, iż ubytek dzieł następował mniej więcej równomiernie. Wszystkie księgi konwentu, które się zachowały, lub zachowała się o nich informacja w źródłach i dawnych katalogach, ujęte zostały w Aneksie 4. Do tego aneksu odnoszą się odsyłacze w nawiasach.

8.1. Pochodzenie książek

Opis biblioteki wypada zacząć od pochodzenia jej książek, dróg ich dostania się do klasztoru. Tylko jeden rękopis spośród zbiorów pokartuskich przywędrował do klasztoru wraz z pierwszymi braćmi z klasztoru macierzystego w Erfurcie (16). Zawiera on dzieła św. Augustyna oraz teksty poświęcone życiu mnichów, a więc niewątpliwie przydatne w zakładaniu nowej wspólnoty.

Spośród zachowanych pozycji tylko cztery woluminy (21, 29, 31, 48) opatrzone są notami wskazującymi na fakt zakupienia ich bezpośrednio

przez klasztor. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje *Moralia seu Expositio in Job* papieża Grzegorza I Wielkiego (31), zakupione według noty za pieniądze uzyskane ze sprzedaży dzieł medycznych, które podarował klasztorowi po wstąpieniu do niego *Johannes Guntheri de Nissa, arcium liberalium magister ac Medicinae facultatis doctor*, który przyjął zakonne imię Gabriel i wybrany został następnie przeorem (Aneks 3, nr 13). Postać to była o tyle ciekawa, że Gabriel był przypuszczalnie jedynym przeorem legnickim, o którym wiemy na pewno, że był Ślązakiem i profesem tego klasztoru. O jego życiu wiemy bardzo niewiele. Oprócz informacji zawartych w cytowanej już nocie udało się jedynie ustalić, że w latach 1452-1457 studiował na uniwersytecie w Lipsku²⁰ i od 1461 w Erfurcie²¹. Zapewne to właśnie na uczelni erfurckiej, znanym ośrodku myśli kartuskiej, zetknął się z zakonem, do którego sam miał z czasem wstąpić. Za jego rządów, i zapewne za jego pieniądze, zakupiono także do biblioteki klasztornej *Sumę teologiczną* Antonina Florentczyka (29). Sądzić można, iż książek zakupionych z tych środków było znacznie więcej. W innej z kolei księdze znajdujemy nie datowaną, niestety (choć typ pisma wskazuje na pocz. XVI w.), informację, iż została zakupiona *pro una sexagena pecunie conventualis* (48).

Spora część spośród zachowanych rękopisów (9 na 22) powstała w funkcjonującym w klasztorze skryptorium. Zachowały się świadectwa jego istnienia w postaci treści not w pokartuskich manuskryptach. I tak przytoczyć można imiona legnickich skryptorów: Bernard, Jakub, Andreas Eychholtz de Goltbergk. Z biblioteką i skryptorium związany był również przypuszczalnie Hieronim Bronig. W jednym z rękopisów znajdujemy bowiem notatkę, iż właśnie on wypożyczył to dzieło osobie spoza klasztoru (20). Georg Schwengel nazywał go jednak wprost skrybą. Ogółem W. Gemoll wymieniał w 1900 r. siedem rękopisów przepisanych rękoma legnickich kartuzów, dwa dalsze woluminy (14) zachowały się w zbiorach po kolegiacie NMP w Głogowie. Nie wszyscy z wymienionych wyżej skrybów są dla nas osobami anonimowymi, nie wszyscy byli wyłącznie skrybami. Theodor Petreius wymienia w swoim dziele *Bibliotheca Cartusiana* dwóch

¹⁸ *Ibidem*, s. 356

¹⁹ H. BAHLOW, *Zur Geschichte der Kartäuser-ordensprovinz Sachsen (Die Kartause bei Frankfurt a. O.)*, „Jahrbuch für brandenburgische Kirchengeschichte”, 1932, s. 65.

²⁰ *Die Matrikel der Universität Leipzig*. Hrsg von G. ERLER. Bd. 1: *Die Immatrikulationen von 1409-1559*, (Codex Diplomaticus Saxoniae Regiae, Bd. XVI). Leipzig 1895, s. 182; Bd. 2: *Die Promotionen von 1409-1559*, (Codex Diplomaticus Saxoniae Regiae, Bd. XVII). Leipzig 1897, s. 161, 170.

²¹ G. BAUCH, *In Erfurt als Artisten promovierte Schlesier 1450-1521*. ZVGS [= „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens“], Bd. 40, 1906, s. 225-232.

legnickich kartuzów trudniących przepisywaniem ksiąg: Bernarda i Hieronima Broenicka.

O Bernardzie z Eger i jego dziele była już mowa wyżej. Spośród wielu przepisanych przez niego ksiąg²² zachowała się do naszych czasów wiadomość o siedmiu woluminach (istnieje dziś sześć). Tak więc przepisał Bernard m. in. *Sententiae* Jana Szkota (8), *Quattuor libri contra gentiles* Tomasa z Akwinu (4), *Quattuor libri sententiarum* Piotra Lombardczyka (9), *Moralia* papieża Grzegorza Wielkiego (14) oraz liczne, zebrane w dwóch woluminach, żywoty świętych franciszkańskich (Franciszka z Asyżu, Bonawentury, Antoniego z Padwy, Ludwika z Tuluzy, Bernardyna, Jana Kapistrana i innych) wraz z innymi pismami braci mniejszych (10, 18).

Drugim legnickim kartuzem opisanym przez Petreiusa²³ był wspomniany wyżej Hieronim Broenick, któremu przypisywane jest autorstwo *Sermones* i *Capitulares* napisanych ponoć na polecenie przeora Wielkiej Kartuzji. Znamy tytuły trzech jego kazań: *De Immaculata Conceptione B. Mariae Virginis, In festo Purificationis B. Mariae Virginis, In festo Annuntiationis*²⁴. Także on, podobnie jak Bernard, był profesem legnickim. Th. Schönborn²⁵, a za nim R. Witkowski²⁶, na podstawie zapisku w spisie studentów przyjętych na Uniwersytet Jagielloński, na którym od 1464 r. uczył się Hieronim, ustalili jego pochodzenie z samej Legnicy. Ojcem jego miał być pisarz miejski Ambroży Bronig. Wyżej wspomniani autorzy nie wskazują bazy źródłowej swych informacji, jednak przeprowadzona w archiwaliach legnickich kwerenda wykazała istnienie Ambrożego Broniga rajcy miejskiego w r. 1458²⁷, który po tragicznej śmierci Ambrożego Bitschena pełnił rzeczywiście urząd pisarza miejskiego²⁸. Wszystko to wydaje się potwierdzać tezę o pochodzeniu brata Hieronima z Legnicy. Rękopisy Hieronima, według Petreiusa²⁹ przechowywane były w jego czasach w księgozbiornie kartuzji w Buxheim. Jeśli rzeczywiście tak było, a nie

²² Jak podaje PETREIUS, *op. cit.*, s. 26-27: „ferturque multa cum primis praeclara scripsisse volumina”.

²³ PETREIUS, *op. cit.*, s. 143-144.

²⁴ BLÜM, *op. cit.*, s. 356.

²⁵ TH. SCHÖNBORN, *Liegnitzer auf den Hochschulen früherer Jahrhunderte*. MGA VL [= „Mitteilungen des Geschichts- und Altertums-Vereins für die Stadt und Fürstentum Liegnitz”], Bd 14, 1933, s. 159.

²⁶ R. WITKOWSKI, *Prosopographia polono-cartusiana*. „Analecta Cartusiana”, 137 (Salzburg 1997), s. 6.

²⁷ APL [= Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Oddział w Legnicy], AML [= *Akta miasta Legnicy*] II 361, p. 25v.

²⁸ APL, AML, II 844, p. 282.

²⁹ PETREIUS, *op. cit.*, s. 144.

ma powodów by podważać słowa Petreiusa, nie jest dziś możliwe dotarcie do nich, jako że zbiory tego klasztoru uległy w latach 1883-1884 całkowitemu rozproszoniu i znajdują się obecnie w różnych bibliotekach Europy, USA i Kanady.

Zdecydowanie najliczniejszą grupę ksiąg legnickiej kartuzji stanowią dary dla klasztoru od osób prywatnych (ogółem 42 pozycje), w tym część legatów. Wśród ofiarodawców szczególnie wyróżnia się Mikołaj Grasse altarysta w kościele św. Piotra i Pawła w Legnicy, który ofiarował klasztorowi przynajmniej 1 rękopis i 14 inkunabułów, wśród nich 6 tomów dzieł Tomasa z Akwinu. Dobrodziejami klasztoru byli także: *dominus Apicius Colo de Gubin, iuris pontificij licenciatus, Cancellarius et Canonicus Wratislaviensis* (4 woluminy inkunabułów – 23, 43, 55, 57), prebendarz kartuski *generosus* Johannes Hentschel (4 inkunabuły w jednym woluminie – 42), *honorabilis magister Mathias Hirschbergk vicarius Zittaiensis* (2 woluminy inkunabułów – 37, 58) i biskup wrocławski Jan IV Roth (3 inkunabuły – 27, 34, 61). Nie wiemy, ile było medycznych książek przeora Gabriela. Po jednym woluminie pochodzi z rąk takich osób jak: Jan Czopticz (6), Ambroży Jenckwicz *Canonicus ecclesiarum Wratisl. et Breg.* (11), doktor i kanonik wrocławski Jan Swoffheim (12), Krzysztof Schonfelt (47), Marcin z Namysłowa³⁰ (21), Paweł Kempnitz (62), czy Wolfgang Wyderolff, altarysta w Miłogostowicach Legnickich (35) oraz Jan Kreuzburg kanonik legnicki (15). Istnieje również jeden inkunabuł, na którym brak jest nazwiska ofiarodawcy (38).

8.2. Zawartość księgozbioru

Opisywanie księgozbioru historycznego ma sens w dwóch przypadkach – gdy posiadamy zachowaną w pełni lub w większej części kolekcję, lub gdy dysponujemy źródłami (katalogi, inwentarze), na podstawie których możemy odtworzyć stan sprzed kilku wieków. W przypadku księgozbioru legnickich kartuzów nie posiadamy jednak żadnych tego typu źródeł, a jego obecny stan liczebny uznać trzeba w zasadzie za szczątkowy. Wyciągnięcie daleko idących wniosków o preferencjach czytelniczych mnichów jest również o tyle utrudnione, że – jak zostało wyżej przedstawione – tylko niկła część zbiorów pochodziła z kupna lub została przez mnichów przepisana. Zdecydowana większość pochodzi z darów, przy czym trudno byłoby przyjąć, że kartuzi mieli wpływ na rodzaj ofiarowywanych im ksiąg. Prędzej

³⁰ Być może identyczny z Marcinem z Namysłowa, który w 1458 r. został altarystą przy nowo fundowanym ołtarzu w kaplicy Poppelau'ów w kościele św. Piotra i Pawła w Legnicy (AAWr, II b 2, p. 141rv).

można by przypuszczać, że to ofiarodawcy mogli dobierać księgi do upodobań mnichów, o ile oczywiście były im znane.

Podstawowym źródłem, jakim dysponujemy przy opisywaniu tego księgozbioru, jest on sam, oczywiście w obecnym stanie liczebnym. Nie posiadamy żadnych katalogów, a najstarszy inwentarz biblioteki kościoła św. Piotra i Pawła (przeniesiono tam księgi po kasacie klasztoru) nie informuje nas, niestety, o pochodzeniu licznie ujętych w nim dzieł. Prócz tych, które dotrwały do dziś, tylko jedną księgę można przypisać w nim kartuzom: są to *Statuta Ordinis Cartusienis*, piękne wydanie z drzeworytami pochodzące z oficyny Jana Amerbacha w Bazylei, datowane na rok 1510³¹. Egzemplarz ten, niestety, zaginął, nie znamy wobec tego jego wcześniejszej proveniencji. Przypuszczać jednak można, że albo zakupiony został przez klasztor, albo przekazany w jakiejś formie przez kapitułę generalną, na której zlecenie powstał³².

Trzecim, równie ciekawym źródłem, choć dość trudnym do wykorzystania, jest omawiane już dziełko legnickiego kartuza Bernarda z Eger. Cytuje on licznych autorów, począwszy od Ojców Kościoła, a na prawie współczesnych sobie skończywszy. Niestety nie zawsze obok imienia autora pojawia się tytuł dzieła (albo odwrotnie), co poważnie utrudnia wykorzystanie tych danych. Dodatkowo dochodzi wątpliwość, czy fakt cytowania jakiegoś autora lub tytułu oznaczać musi automatycznie, że dzieło takie znajdowało się w bibliotece konwentu. Nie można przecież wykluczyć, że książki zostały wypożyczone lub że Bernard mógł korzystać z nich w innym klasztorze kartuskim, choćby w Erfurcie.

Powyższe uwagi miały na celu zaznajomienie czytelnika z trudnościami i wątpliwościami autora związanymi z opisywaniem zawartości księgozbioru. Miały również wskazać, że zamieszczona poniżej krótka charakterystyka jest tylko opisem stanu zastanego obecnie i tylko z najwyższą ostrożnością może być odnoszona do księgozbioru istniejącego w pierwszej połowie XVI wieku.

Opis biblioteki wypada zacząć od Biblii. Ze zbiorów kartuskich zachowało tylko jedno, czterotomowe wydanie z 1481 r. z komentarzami Walafrida Strabona (22). Dużo liczniejsze są komentarze: Piotra Lombarda (9, 27), Mikołaja z Liry (6), Roberta Holkota (55), a także Grzegorza Wielkie-

go (31), Szymona de Cassia (37) i Honoriusza z Autun (13). Kartuzi mieli także komentarze o charakterze bardziej homiletycznym, np. dziełko Hugona de Prato Florido (23).

Spośród dzieł Ojców Kościoła zdecydowanie najwięcej jest traktatów św. Augustyna (11, 16, 19, 42). Prócz tego zachowały się dzieła Grzegorza Wielkiego (2, 14, 31) i Leona Wielkiego (42), ale mnich Bernard cytuje także wielokrotnie Ignacego, Bazylego, Hieronima, Ambrożego, Euzebiusza i Orygenesesa.

Spośród późniejszych dzieł teologicznych wyróżniają się komentarze do *Sentencji* Piotra Lombarda autorstwa Tomasza z Akwinu (39, 40) i Piotra z Aquila (66), a także liczne summy: Tomasza z Akwinu (4, 25, 28, 33), Rainera z Pizy (26) i św. Antonina arcybiskupa florenckiego (29). Oprócz wymienionych, teologię XII-wieczną reprezentuje Hugo od Świętego Wiktora (56) i wspomniany wyżej Honoriusz z Autun (13), a XIII-wieczną Bonawentura (58) i Albert Wielki (15).

Spośród dzieł hagiograficznych zachowały się przepisane ręką Bernarda żywoty świętych franciszkańskich (10, 18) oraz poświęcone św. Benedyktowi *Dialogi* Grzegorza Wielkiego (41).

W świetle wcześniejszych wywodów o związkach Zakonu Kartuzów z ruchem *devotio moderna*, zastanawiający jest prawie zupełny brak dzieł teologicznych z nim związanych. Zachowały się do dziś tylko traktaty Jana Gersona (42, 61). Brak natomiast tak podstawowego i popularnego dzieła jak *Imitatio Christi*, przypisywanego wówczas Tomaszowi a Kempis. Nie ma nawet dzieł pierwszych reprezentantów tego ruchu – Gerarda de Groote i kartuza Ludolfa z Saksonii³³, mimo iż *Vita Christi* tego ostatniego znajdowała się w innych legnickich księgozbiorach³⁴.

Jeszcze skromniej prezentuje się zbiór ksiąg historycznych. Właściwie zamyka się on w dwóch egzemplarzach popularnego w XV w. dziełka kartuza z Kolonii Wenera Rolenwicka *Fasciculus temporum* (24, 30)³⁵. Jedyne fragmenty kilku kart zachowały się z dzieła Jana Vidunga *Prognosticon anni 1492 germanice* (65).

³¹ *Trzy źródła do dziejów kościoła św. Piotra i Pawła w Legnicy*. Wyd. S. JUJECZKA. Legnica 2000, s. 84.

³² Inny egzemplarz tego dziełka pochodzący z klasztoru w Kartuzach k. Gdańska znajduje się obecnie w bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie.

³³ J. I. SARANYANA, J. L. ILLIANES, *Historia teologii*. Kraków 1997, s. 137.

³⁴ *Trzy źródła do dziejów kościoła św. Piotra i Pawła w Legnicy*, s. 79.

³⁵ R. WITKOWSKI, *Próba rekonstrukcji biblioteki kartuzji Passionis Christi w Legnicy*. W: *Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski*. Red. M. DERWICH, A. POBÓG-LENARTOWICZ. Opole 1995, s. 102-103.

Pisma filozoficzne są równie nieliczne, ale dużo lepiej dobrane. Kartuzi posiadali egzemplarze trzech spośród czterech najlepszych syntez filozoficznych XIII w.: Tomasza z Chantimpré (41), Bartłomieja Anglika (60) i Wincentego z Beauvais (49), a także traktaty Gotschalka Hollena (59) i Piotra z Alliaco (59, 62).

Prawo kanoniczne i cywilne reprezentowane jest również bardzo skromnie poprzez popularne w późnym średniowieczu syntezę: włoskiego franciszkanina Astesana z Ast, zmarłego w 1330 r. (32) i Michała z Dalen (41). Dużą popularnością cieszył się także nieznanego autorstwa *Vocabularius iuris utriusque* (45). Kartuzi posiadali również egzemplarz *Dekretaliów* wydanych przez papieża Bonifacego VIII (36).

W księgozbiornie pokartuskim znajduje się obecnie tylko jedno dzieło o tematyce medycznej. Jest to tzw. *Articella*, czyli zbiór traktatów różnych autorów, począwszy od Hipokratesa (50).

Ciekawym tematem jest również kwestia, w jaki sposób legnicka kartuzja, jedyna wszak na Śląsku, wpływała na kulturę umysłową swojej prowincji. Problem to złożony, zważywszy, że była to nieliczna wspólnota i jej możliwości w czasach książki pisanej były niewielkie, nawet przy przysłowiowej kartuskiej pracowitości i pieczołowitości. Jednak z uwagi na wielość dzieł autorów kartuskich w dawnych bibliotekach śląskich przyjąć można, że rola kartuzji ograniczać się mogła do wypożyczania książek ewentualnym czytelnikom i kopiariuszom. Zaznaczyć jednak trzeba, że oczywiście nie wszystkie dzieła „kartuskie” dotarły na Śląsk przez Legnicę, zaś sam klasztor dysponował także innymi dziełami. Przykładem może być w tym względzie kodeks zawierający pisma dominikanina Alberta Wielkiego: *De laude Virginis*, *De preparacione cordis*, *Quadragesimale*, który mistrz Jan z Kluczborka dał swego czasu legnickim kartuzom, oni zaś przekazali do biblioteki kanoników regularnych w Żaganiu³⁶.

Upadek klasztoru oznaczał jednocześnie koniec samodzielnego bytu księgozbiornego. Większość książek przejęta została z książecego rozkazu przez nowo powstałą (1548 r.) Bibliotekę Kościoła św. Piotra i Pawła w Legnicy, gdzie - mimo licznych przeprowadzek i powstałych w ciągu

³⁶ A. ŚWIĘRK, *Średniowieczna biblioteka klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna w Żaganiu*. Wrocław 1965, s. 64-65.

400 lat poważnych strat - znajdowały się aż do czasów ostatniej wojny³⁷. W roku 1948 całość zbiorów biblioteki przewieziona została do Wrocławia i włączona do zbiorów odnowionej Biblioteki Uniwersyteckiej. Podobnie stało się z księgami znalezionymi kilkanaście lat później w schowku na wieży kościoła św. Piotra i Pawła³⁸.

9. Pieczęć klasztorna

Do naszych czasów przetrwał zaledwie jeden egzemplarz pieczęci legnickiej kartuzji. Przywieszona jest ona do dokumentu wydanego w 1480 r. przez przeora Gabriela i cały konwent dla kłodzkich augustianów w związku z ustanowioną pomiędzy oboma klasztorami konfraternią³⁹. Pieczęć, podobnie jak dokument, zachowana jest w bardzo dobrym stanie, co najpewniej choćby w części zawdzięczać trzeba odizolowaniu całego zespołu, znajdującego się w archiwum OO. Jezuitów w Kłodzku. Dokumenty przechowywane są w XVII-wiecznych szafach i wiele wskazuje na to, że raczej nie były przenoszone. Przypuszczalnie taka sama pieczęć przy innym kartuskim dokumencie znajdowała się do czasów ostatniej wojny w archiwum legnickiej Fundacji św. Jana z siedzibą w Akademii Rycerskiej, ale zbiór ten uważany jest obecnie za bezpowrotnie stracony w czasie działań wojennych lub w czasie, gdy gmach zajmowały wojska Armii Radzieckiej. Egzemplarz kłodzki jest zatem unikatem, tym bardziej, że pieczęci legnickiego klasztoru nie notuje nawet pomnikowe dzieło G. Valliera o sfragistyce i numizmatyce kartuskiej⁴⁰, skądinąd dostarczające ogromnego materiału porównawczego.

Omawiana pieczęć odcisnięta jest w zielonym wosku i ma kształt ostroowalny (tzw. mandorla) o wymiarach 30 na 49 mm. W polu pieczęci widzimy postać Chrystusa niosącego krzyż, co jest wyraźnym nawiązaniem do wezwania klasztoru. Napis w dość szerokim wobec całości otoku brzmi:

³⁷ H. SZWEJKOWSKA, *Z dziejów biblioteki św. Piotra i Pawła w Legnicy jako księżnicy miejskiej i szkolnej*. „Sobótka”, r. 18, 1963, nr 2, s. 141-149. - F. BAHLOW, *Die Kirchenbibliothek von St. Peter und Paul in Liegnitz*. MGAVL, Bd 2, 1908, s. 140-175.

³⁸ Wykaz znalezionych wówczas inkunabułów (wśród nich wielu pokartuskich) znaleźć można w pracy B. KOCOWSKIEGO, *Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. T. 3. Wrocław 1977.

³⁹ Szczegóły w pierwszej części artykułu: „Szkice Legnickie”, t. 24 (2003), s. 117.

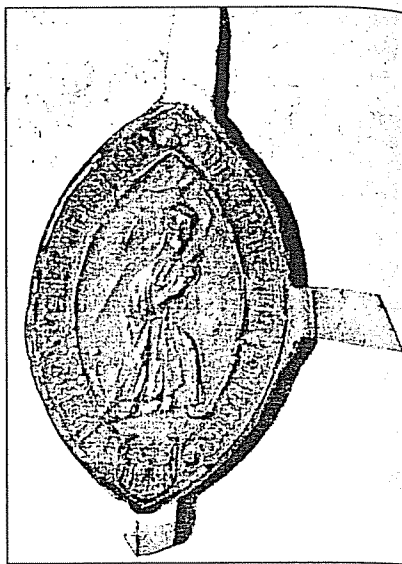
⁴⁰ G. VALLIER, *Sigillographie de l'ordre des chartreux et numismatique de Saint Bruno*. Montreuil-sur-Mer 1891 (reprint Bruxelles 1999).

s[igillum] co[n]iue[n]tuale dom[us] passionis xpi [= christi] p[ro]pe legenicz [... = ord.] cart.

Poniżej wspomnianego wizerunku Chrystusa znajduje się wchodząca na otok tarcza z orłem piastowskim, herbem fundatora i jego następców – opiekunów klasztoru. Rzecz to o tyle szczególna, że nie posiadająca znanych analogii w śląskim systemie sfragistycznym w odniesieniu do pieczęci konwentualnych. Podobna kompozycja, łącznie z herbem na otoku powszechna była wprawdzie w pieczęciach prywatnych osób duchownych (biskupi, kanonicy, opaci etc.), ale herby te były prywatnymi znakami posiadacza pieczęci, ewentualnie instytucji kościelnej, którą reprezentowali.

Zwyczaju umieszczania na pieczęci herbu fundatora na Śląsku nie było. Istniał natomiast taki zwyczaj, w systemie sfragistycznym Zakonu Kartuskiego. Dzięki szczegółowej dokumentacji i odrysom zebranym przez G. Valliera, stwierdzić możemy, że praktyka taka była powszechna szczególnie w XIV i XV wieku, ale nie zanikła i w czasach późniejszych, kiedy to w wielu wypadkach herb fundatora znajdował się już nie na otoku, ale wypełniał w całości pole pieczęci – klasztor posługiwał się nim zatem jak własnym herbem.

Wyjątkowo interesująco wypada porównanie pieczęci legnickiej z tymi pochodzącymi z kilku innych klasztorów fundowanych bezpośrednio przed kartuzją *Passionis Christi* – w końcu XIV i w pierwszej ćwierci XV wieku. Pomijając oczywistą zbieżność stylową, uderzają dwie prawidłowości - wspomniany wyżej herb fundatora, czasem nawet umieszczony dwa razy na pieczęci oraz możliwie dynamiczna scena w polu pieczęci ściśle ilustrująca wezwanie klasztoru. I tak w przypadku kartuzji w Norymberdze (1382 r.- *Cartusia Cellae Beatae Mariae Virginis*) widzimy na pieczęci scenę Zwiastowania, a pod nią

Pieczęć konwentualna kartuzji legnickiej, Kłodzko, archiwum klasztorne OO. Jezuitów, dok. A 8g. Fot. K. Kurtasz.

herb fundatora klasztoru Marquarda Moendela⁴¹. W Dijon (1383 r. – *Cartusia Sanctissimae Trinitatis*) posługiwano się pieczęcią, na której w polu pieczęci widzimy kompozycję znaną jako „Tron Łaski”, a poniżej oranta pomiędzy dwoma identycznymi herbami książąt Burgundii – fundatorów kartuzji. Na XVIII-wiecznych pieczęciach z tego klasztoru widzimy już tylko ten herb jako główny element całej kompozycji⁴².

Całości obrazu dopełniają dwa przykłady kartuzji angielskich fundowanych przez przedstawicieli domu królewskiego. Klasztor w Axholm w hrabstwie Lincolnshire (1397 r. – *Cartusia Visitationis Beatae Mariae Virginis*) miał na pieczęci scenę powitania Marii Panny z Elżbietą pomiędzy dwoma herbami rodziny Mowbray, z której pochodził fundator - Thomas Mowbray, książę Norfolk. Pod wspomnianą sceną widzimy królewski herb Plantagenetów z odmianą – znak królewskich związków fundatora⁴³. W roku 1414 król Anglii Henryk V ufundował kartuzom klasztor w Sheen (*Cartusia Jesu de Bethlehem*) w hrabstwie Surrey – tu na pieczęci znajdujemy piękną scenę Narodzenia Chrystusa w Betlejem (nie w grocie wprawdzie, a w zagrodzie, ale za to z obowiązkowymi wołem i osiołkiem), a poniżej herb królewski, dzielony w krzyż – w polu 1 i 4 herb Francji (trzy lilie), w 2 i 3 herb Anglii (trzy leopardy)⁴⁴.

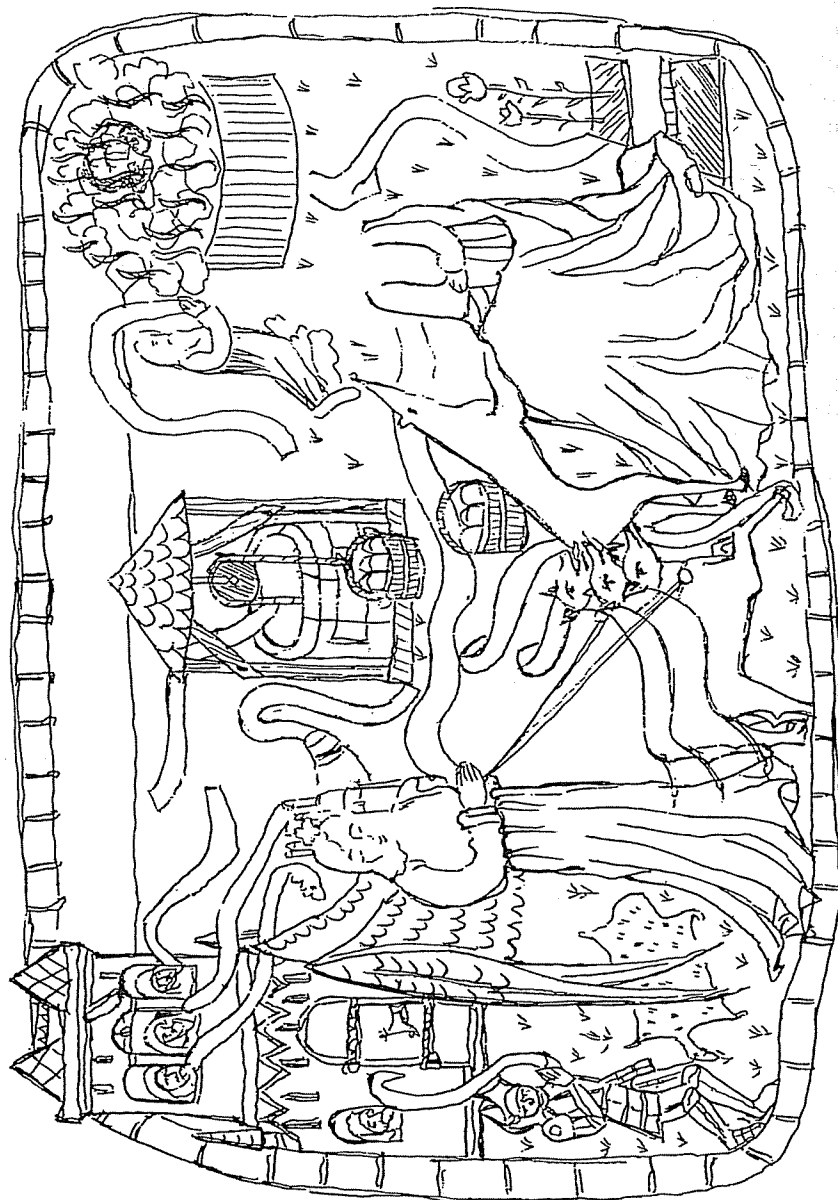
Te kilka przykładów z Francji, Niemiec i Anglii pokazują wyraźnie, że pieczęć legnickiej kartuzji wpisała się istniejącą w Zakonie Kartuskim tradycję ikonograficzną odnoszącą się zarówno do kompozycji umieszczanych w polu pieczęci, jak i do umieszczania na nich herbów fundatorów. Jednocześnie widać wyraźnie ignorowanie śląskiej tradycji sfragistycznej, co zdaje się sugerować, że mamy do czynienia z importem, a tłok mógł być częścią wyprawy pierwszego konwentu przysłanego do Legnicy z Erfurtu.

⁴¹ *Ibidem*, s. 220-222, tablica XXIV nr 4 i 5.

⁴² *Ibidem*, s. 222-224, 438-439, tablice XXIV nr 6-8, LI nr 3.

⁴³ *Ibidem*, s. 237-239, tablica XXVI nr 5.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 262-264, tablica XXIX nr 1.

Scena Niepokalanego Poczęcia NMP w otoczeniu mniejszych scen z *Godzinek o Niepokalanym Poczęciu NMP*. Rys. Krystyna Gowenko na podstawie rysunku w pokartuskim rękopisie (BUWr, rkp. Akc. 1948/724).

Aneks 3

WYKAZ PRZEORÓW I ZAKONNIKÓW KARTUZJI LEGNICKIEJ

LISTY URZĘDNIKÓW KLASZTORU

Jako podstawa do opracowania poniższego wykazu posłużyły prace Rafała Witkowskiego⁴⁵ i Haralda Godera⁴⁶. Ta ostatnia, z której przejęty został schemat wykazu, powstała w pewnej części dzięki materiałom dostarczonym przez piszącego te słowa. Aby nie było jednak wątpliwości co do autorstwa, nie przejęto z pracy H. Godera aparatu naukowego. Schemat wykazu, który przywołujemy, został obecnie uzupełniony i poszerzony o nowe ustalenia, informacje i źródła z nimi związane.

KG oznacza kapitułę generalną Zakonu Kartuzów. Po imieniu i nazwisku przeora/wikariusza następuje: 1. cyfra odsyłająca do konkretnych pozycji w następującym niżej wykazie mieszkańców legnickiego konwentu; 2. informacja o macierzystym klasztorze przeora; 3. dane o czasie sprawowania przez niego urzędu w Legnicy.

Przeorzy

1. Henricus Frölich (33)	Erfurt	do 1422/1423
2. Petrus de Andernach (38)	Erfurt	po 1422/1423, 1426 - zm. 1437
3. NN	?	1437 - przed 1445
4. Joannes Ostraw (36)	Erfurt	po KG 1440, 1445 (do 1447?)
5. Marcus (43)	Žiče (Seitz)	1447 - zm. 1454)
6. Nicolaus Balderstein (37)	Erfurt	1467, 1469
7. Jodocus Christen (35)	Erfurt	? - do 1477
8. Gabriel Guntheri (13)	Legnica	1482
9. Martinus Keldenberch (48)	?	? - zm. 1495/1496
10. Mathias Kissinger (49)	?	? - zm. 1495/1496
11. NN (= Wenceslaus (32)	Legnica ?)	? - 1499
12. Jodocus Christen (35)	Erfurt	? - zm. 1500
13. Joannes de Steinbach (41)	Moguncja	? - 1509
14. Conradus Melsungen (44)	?	? - 1524
15. Conradus (45)	?	? - zm. 1536
16. Joannes (22)	Legnica	1536 - 1547

Prokuratorzy (szafarze)

1. Henricus de Wimaria (34)	Erfurt	p. 1433 - p. 1436
2. Nicolaus Balderstein (37)	Erfurt	1436

⁴⁵ WITKOWSKI. *Prosopographia polono-cartusiana*.

⁴⁶ H. GODER, *Die Kartause Liegnitz in den Generalkapitelsakten des Kartäuserordens*. W: *Im Gedächtnis der Kirche neu erwachen. Festschrift Prof. Gabriel Andrianyi zum 65. Geburtstag*. Hrg. von R. HAAS, K. J. REVINIUS, H.-J. SCHEIDGEN. Köln 2000, s. 9-38.

3.	Nicolaus (50)	?	wsp. 11 XII 1451,
1458
4.	Augustinus Rymchyn (5)	Legnica	p. 1469 – zm. 1495/96
5.	Casparus Jeschke (11)	Legnica	p. 12 XII 1515 – zm.
ok. 1544/1545

Wikariusze

1.	Henricus de Wimaria (34)	Erfurt	ok. 1436 – zm. ok.
1452/1453
2.	Marcus (47)	?	1439
3.	Hieronimus Bronig (15)	Legnica	? – zm. ok. 1473/1474
4.	Hieronimus (46)	?	? – zm. ok. 1476/1477
5.	Simon Ganshz (51)	?	? – zm. ok. 1503/1504
6.	Joannes (21)	Legnica	? – zm. ok. 1532/1533

B. MNISI I BRACIA

Schemat wykazu

Nr	1-51	Mnisi
	1-32	Mnisi - profesj legniccy
	33-43	Mnisi – profesj innych klasztorów kartuskich przebywający czasowo w Legnicy
	33-38	z Erfurtu
	39	z Frankfurtu nad Odrą
	40	z Konradsburga
	41	z Moguncji
	42	z Pragi (druga profesja w Legnicy)
	43	z Seitz
	44-51	Mnisi o nieznanym pochodzeniu
	52-67	Bracia
	52-66	Konwersi
	52-64	Konwersi - profesj legniccy
	65	Konwers - gość (z kartuzji Aggsbach)
	66	Konwers nowicjusz
	67	Kleryk – redditus
	68	Prebendariusz
	69	Zakonnik z innego zakonu (gość klasztoru)

Mnisi

- Ambrosius**, zm. ok. 1485/1486 (przed KG 1486),
klasztor macierzysty: Legnica.
- Andreas Eycholtz de Goltbergk**, zm. ok. 1497/1498 (przed KG 1498),
pochodzenie: Złotoryja (Goldberg), Śląsk,

- klasztor macierzysty: Legnica (profesja przed 24 XI 1475⁴⁷),
skryba⁴⁸.
- Andreas**, zm. ok. 1500/1501 (przed KG 1501),
klasztor macierzysty: Legnica.
 - Anthonius**, zm. ok. 1516/1517 (przed KG 1517),
klasztor macierzysty: Legnica.
 - Augustinus Rymchen (Rymchyn)**, zm. ok. 1494/1495 (przed KG 1496),
pochodzenie: najprawdopodobniej ze Złotoryi, Śląsk⁴⁹,
klasztor macierzysty: Legnica,
szafarz (prokurator) już 8 II 1469⁵⁰, wspomniany także w r. 1491⁵¹.
 - Bartholomeus Blümchen**, zm. 1551,
klasztor macierzysty: Legnica,
pochowany w poddominikańskim kościele św. Krzyża w Legnicy, gdzie jeszcze w początkach XVIII w. wisiało się na jednym z filarów jego malowane epitafium przedstawiające Józefa z Arymatei zdejmującego Jezusa z krzyża, a poniżej klęczącego mnicha i cyfrę 1551⁵².
 - Bartholomeus Moler**, zm. ok. 1511/1512 (przed KG 1512),
klasztor macierzysty: Legnica.
 - Benedictus**, zm. ok. 1500/1501 (przed KG 1501)
klasztor macierzysty: Legnica.
 - Bernardus de Egra** (imię chrzestne: Johannes de Egra), zm. 1493⁵³,
klasztor macierzysty: Legnica (profesja przed 3 VII 1460),
autor wydanego dwukrotnie (1493, 1497) w Lipsku dziełka *Dialogus de laudibus et miraculis Beatae Mariae Virginis*,
skryba⁵⁴.
 - Bernardinus**, zm. ok. 1514/1515 (przed KG 1515),
klasztor macierzysty: Legnica.

⁴⁷ Por. W. GEMOLL, *Die Handschriften der Petro-Paulinischen Kirchenbibliothek zu Liegnitz*. Liegnitz 1900, nr 19.

⁴⁸ *Ibidem* - 24 XI 1475, 23 III 1476.

⁴⁹ Por. APL AML, II 367, p. 54a.

⁵⁰ A. Zum WINKEL, *Die Stadt Liegnitz im Mittelalter*. MGAVL, Bd 2, 1908, s. 55; APL AML, II 365, p. 94-96

⁵¹ APL, AML, II 1202, p. 19.

⁵² J. P. WAHRENDORFF, *Lignitzische Merckwürdigkeiten oder Historische Beschreibung der Stadt und Fürstenthums Lignitz im Herzogtum Schlesien*. Budissin 1724, s. 195-196.

⁵³ PETREIUS, *op. cit.*, s. 26-27: *Bernardus N. professus Cartusiae Passionis Iesu Christi prope Legnitz, Silesiae vrbem, natione Germanus, vir fuit (uti Eisengreinius ait) cum confessionis gloria, tum vita et conuersatione plurimum insignis, Philosophus clarus, historicus celeberrimus, multarumque literarum et rerum peritissimus, ferturque multa cumprimis praeclara scripsisse volumina; verum nullum eorum se vidisse (inquit Trithemius) praeter Dialogum illum pulcherrimum; quem de laudibus ac miraculis B. Mariae virginis eleganter composuit. Claruit vero sub Frederico Imperat. III. an. 1480. (vixit in Silesia anno Domini 1493)*

⁵⁴ GEMOLL, *op. cit.*, nr 11, 23, 43, 58. – BUWr [= Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu], I F 146/I-II.

11. **Casparus Jeschke**, zm. ok. 1544/1545 (przed KG 1545),
pochodzenie: Legnica, mieszczanin,
klasztor macierzysty: Legnica,
urząd: prokurator (szafarz) w Legnicy przed 12 XII 1515⁵⁵,
Nota: od 4 do 11 VI 1534 r. jako współwizytator prowincji saskiej. Wraz z przeorem Marquardem Behrem wizytował klasztor we Frankfurcie nad Odrą.
12. **Christophorus**, zm. ok. 1535/1536 (przed KG 1536),
klasztor macierzysty: Legnica (wstąpił do klasztoru przed r. 1481).
Nota: zapewne identyczny z Krzysztofem, rozmówcą Bernarda z Eger w jego dialogach.
13. **Gabriel** (imię chrzestne: Joannes Guntheri de Nissa), zm. ok. 1495/1496 (przed KG 1496),
pochodzenie: Nysa, Śląsk,
klasztor macierzysty: Legnica,
urząd: przeor w Legnicy wspomniany 1480-1482⁵⁶,
wykształcenie: *magister artium liberalium. doctor medicinae*.
Nota: wydawcy *Katalogu inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*⁵⁷ popełnili, niestety, błąd w odczycie noty proveniencyjnej. Prawidłowy odczyt nie brzmi „*Summa Anthonini ... Sub anno salutis nostra 1482 empte pro penna domus passionis cristi ordinis Carthusiensium prope Legnicz per Venerabilem patrem Gabriele emsch domus priorem*” lecz „*per Venerabilem patrem Gabrielem eiusdem domus priorem*”. Błąd ten powtórzyli za nimi także w swych pracach H. GRÜGER⁵⁸ i R. WITKOWSKI⁵⁹. Ustalenie jego powiązań rodzinnych nie jest do końca oczywiste. Mógł on być synem Gunthera Ruckera z Nysy, który od 1408 r. studiował na uniwersytecie w Erfurcie⁶⁰, ale co najmniej tak samo łatwo można by go identyfikować z Janem Guntheri, który 26 kwietnia 1455 r. został pierwszym altarzystą (z obowiązkiem odprawienia trzech mszy tygodniowo) nowego ołtarza NMP, św. Bartłomieja, Wszystkich Apostołów, Trzech Króli etc. w kościele św. Jakuba w Nysie⁶¹. Wówczas dużo bardziej oczywiste byłoby przypisanie go do nyskiej rodziny, używającej dawnego patronimika Guntheri jako nazwiska. W rodzinie tej imiona Jan i Jakub powtarzają się w XV w. kilkakrotnie. Sam Jan, przyszły przeor legnicki, rozpoczął w 1453 r. studia w Lipsku, które zakończył z tytułem bakałarza filozofii w 1459 roku. W 1463 r. spotykamy go z kolei na uniwersytecie erfurckim, gdzie w 1466 r. uzyskał tytuł magistra⁶². Na wszechnicy krakowskiej pobierał w tym sa-

⁵⁵ APL, AML, nr 693.

⁵⁶ APWr, Rep. 95, nr 12, 13. – B. KOCOWSKI, *Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. T. 1. Wrocław 1959, nr 188, 1229.

⁵⁷ KOCOWSKI, *op. cit.*, t. 1, nr 188.

⁵⁸ H. GRÜGER, *Liegnitz, Kartause Passionis Christi*. „Jahrbuch der schlesischen Friedrich-Wilhelms Universität zu Breslau”, 30, 1989, s. 52.

⁵⁹ WITKOWSKI, *Próba rekonstrukcji*, s. 93-104.

⁶⁰ P. PFOTENHAUER, *Schlesier auf der Universität Erfurt im Mittelalter*. ZVGS, Bd. 30, 1896, s. 309.

⁶¹ AAWr. II b 2, nr 119.

⁶² J. GOTTSCHALK, *Oberschlesier auf den Universitäten des Mittelalters*. „Beiträge zur Heimatkunde Oberschlesiens”, II. Leobschütz 1934.

- mym czasie (1454 r.) nauki Jacobus Guntheri de Nissa, być może brat Jana⁶³. Nie udało się - niestety - ustalić, na której uczelni uzyskał przyszły przeor tytuł doktora medycyny.
14. **Gregorius**,
klasztor macierzysty: ?,
jako członek konwentu legnickiego wymieniony na KG w r. 1466.
15. **Hieronimus Bronig (Broenick)**, zm. ok. 1473/1474 (przed KG 1474)⁶⁴,
pochodzenie: Legnica, syn pisarza miejskiego Ambrożego,
wykształcenie: immatrykulacja Kraków 1464: *Geronimus Ambrosy Broedek de Legnycz dioc. [Wratislaviensis] 4 gr.*⁶⁵,
klasztor macierzysty: Legnica,
urząd: wikariusz w Legnicy?
16. **Isidorus Sculteti**, zm. ok. 1497/1498 (przed KG 1498),
klasztor macierzysty: Legnica.
17. **Jacobus**, zm. ok. 1476/1477 (przed KG 1477),
klasztor macierzysty: Legnica (profesja przed r. 1462),
skryba⁶⁶.
18. **Joannes Sartoris**, zm. ok. 1458/1459 (przed KG 1459),
klasztor macierzysty: Legnica.

⁶³ *Ibidem - Album studiosorum Universitatis Cracoviensis*. T. 1: 1400-1489. Wyd. B. ULANOWSKI. P. ŻEGOTA. Kraków 1887, s. 139.

⁶⁴ PETREIUS, *op. cit.*, s. 143-144: *Hieronimus Broenick, Legnicensis domus professus scripsit iussu Prioris maioris Cartusiae Sermones nonnullos Capitulares, (quales certis quibusdam Sollemnitatum diebus Ordo in domo Capitulari suis solet loco Concionis praelegere) stilo perdulci: adeo ut ex his facile liceat colligere, hominem fuisse praestantis doctrinae ac pietatis. Reperiuntur autem manuscripti in Cartusia Buxiana: indidemque etiam in vsu sunt. Quando vero in viuis fuerit, ab illis aliisque expiscandum.*

Według GRÜGERA (*op. cit.*, s. 52) i WITKOWSKIEGO **Hieronim Broenick** (Broenick, Bronig) powinien się również znajdować na liście przeorów. Trudno jednak zgodzić z takim przyporządkowaniem, przede wszystkim dlatego, iż o sprawowaniu przez Hieronima tego urzędu nie wspomina dobrze raczej poinformowany Petreius, ani też żadne inne znane źródło. Georg Schwengel pisze o nim jednak jako o wikariuszu klasztoru. Wątpliwa jest również podana przez Grügera data śmierci Hieronima. G. Schwengel jest w tym względzie niekonsekwentny. Kilkakrotnie podaje rzeczywiście datę 1474, jednak w innym miejscu pisze jedynie, iż śmierć Hieronima nastąpiła „*ante 1500*”. Tymczasem, jak wynika z notatki w jednym z pokartuskich manuskryptów z Legnicy (GEMOLL, *op. cit.*, nr 24: „*Anno dni m CCCCLXXXI per fratrem ieron. bronig*”), mnich ten żył jeszcze w roku 1481, kiedy to bezsprzecznie przeorem był Gabriel czyli Joannes Guntheri de Nissa.

Księgi dawnej kartuzji w Buxheim, wśród których miały znajdować się dzieła wikariusza Hieronima, uległy po kasacji klasztoru rozproszeniu i znajdują się obecnie w wielu prywatnych i publicznych księgozbiorach w Europie i Ameryce. Dotarcie do nich jest w większości wypadków niemożliwe. Realizowany obecnie na Uniwersytecie Yale program ewidencjonowania pozostałości po bibliotece kartuzji w Buxheim (www.yale.edu/buxheim) nie notuje prac Hieronima Broniga.

⁶⁵ *Album studiosorum Iniversitatis Craciviensis*, t. 1, s. 175.

⁶⁶ GEMOLL, *op. cit.*, s. 32.

19. **Joannes Unselethmelcz** (Unselmeli), zm. ok. 1466/1467 (przed KG 1467),
klasztor macierzysty: Legnica.
20. **Joannes Faeifort**, zm. ok. 1491/1492 (przed KG 1492),
klasztor macierzysty: Legnica.
21. **Joannes**, zm. ok. 1532/1533 (przed KG 1533),
klasztor macierzysty: Legnica,
urząd: senior i wikariusz w Legnicy(?).
22. **Joannes**, zm. ok. 1547,
klasztor macierzysty: Legnica,
rektor w Legnicy 1536-1537,
przeor w Legnicy przed 2 VII 1537-1547⁶⁷.
Nota: 3 IX 1538 uczestniczył w wyborze nowej ksieni w klasztorze Św. Krzyża
w Legnicy⁶⁸.
23. **Martinus Riscugibel**, zm. ok. 1503/1504 (przed KG 1504),
klasztor macierzysty: Legnica.
24. **Martinus**, zm. ok. 1525/1526 (przed KG 1526),
klasztor macierzysty: Legnica.
25. **Melchior**, zm. ok. 1507/1508 (przed KG 1508),
klasztor macierzysty: Legnica.
26. **Paulus**, zm. ok. 1473/1474 (przed KG 1474),
klasztor macierzysty: Legnica.
27. **Paulus Tuchscherer**, zm. 25 I 1559,
klasztor macierzysty: Legnica.
Po likwidacji klasztoru i przeprowadzce do klasztoru Św. Krzyża Paweł pełnił funkcje
spowiednika mieszkających tam również siostr benedyktynek⁶⁹. Pochowany
w poddominikańskim kościele Św. Krzyża w Legnicy, gdzie jeszcze w początkach XVIII
w. u wejścia na chór znajdowało się poświęcone mu kamienne epitafium z wykutym kie-
lichem i napisem: *Im m d l i x Jahre am Tage Pauli Bekehrung ist gestorben der
andächtige Herr Paulus Tuchscherer, allhier begraben, bittet Gott vor Ihn*⁷⁰.
28. **Stanislaus**, zm. ok. 1479/1480 (przed KG 1480),
klasztor macierzysty: Legnica.
29. **Theophilus**, zm. ok. 1477/1478 (przed KG 1478),
klasztor macierzysty: Legnica.
30. **Theodoricus**, zm. ok. 1507/1508 (przed KG 1508),
klasztor macierzysty: Legnica.
31. **Vincentius de Novo Foro**, zm. ok. 1449/1450 (przed KG 1450),
Pochodzenie: Środa Śląska.
klasztor macierzysty: Legnica.

⁶⁷ BAHLOW, *op. et loco cit.*

⁶⁸ APWr, Rep. 93, nr 221: „*fratre Johanne priore monasterii Cartusienisium*”.

⁶⁹ APWr, Rep. 93, nr 234 regest w inwentarzu: 9 I 1556 r. „*Paulus N., des Klosters Beichwater*”

⁷⁰ WAHRENDORFF, *op. cit.*, s. 204-205.

32. **Wenceslaus**, zm. ok. 1525/1526 (przed KG 1526),
klasztor macierzysty: Legnica,
urząd: przeor w Legnicy, przypuszczalnie po r. 1495/1496 (zob. nr 49) do 1499 r.
(zob. nr 35), ale możliwy jest także inny okres pełnienia urzędu.
33. **Henricus Frölich**, zm. Erfurt 16 II 1423,
klasztor macierzysty: Erfurt,
urzędy: prokurator klasztoru w Erfurcie, przybył do Legnicy na czele pierwszych
mnichów i został tu rektorem. Wrócił do Erfurtu zapewne niedługo przed śmiercią⁷¹.
34. **Henricus de Wimaria**, zm. ok. 1452/1453 (przed KG 1453),
Pochodzenie: Weimar,
klasztor macierzysty: Erfurt,
urzędy: przed przybyciem do Legnicy pełnił funkcję infirmarza (opiekuna chorych
braci) i zakrystianina w kartuzji erfurckiej. „*Heinrich vom Kartäuser Orden*”, wy-
mieniony w dokumencie z 29 I 1433 r.⁷², prawdopodobnie jest z nim identyczny, ja-
ko że tylko osoba pełniąca w klasztorze eksponowaną funkcję (przeor, prokurator)
mogła reprezentować go w sprawie majątkowej na zewnątrz. W późniejszym czasie
Henryk pełnił zapewne także urząd wikariusza klasztoru⁷³.
35. **Jodocus Christen**, zm. 1 VII 1500⁷⁴,
klasztor macierzysty: Erfurt,
wykształcenie: immatrykulowany w Erfurcie w r. 1464,
urzędy: zakrystianin, potem prokurator w Erfurcie,
przeor w Legnicy po 1469-1477 (zdjęty przez KG),
przeor w Konradsburgu 1477 (mianowany przez KG),
przeor w Erfurcie 1477 (wybrany przez konwent) – 1479,
rektor w Crimmitschau 1479-1480,
przeor w Crimmitschau 1480 - przed 1486,
przeor w Legnicy po KG 1499 – do śmierci.
36. **Joannes Ostraw** (Osterow, Ostrau), zm. Erfurt 29 IX 1473⁷⁵,
pochodzenie: Bromberg (Bydgoszcz ?),
klasztor macierzysty: Erfurt,
urzędy: przeor w Tüchelhausen 1435-1440 (zdjęty przez KG),
przeor w Legnicy wzmiankowany 1445,
przeor w Erfurcie 1448-1453.
37. **Nicolaus Balderstein** (Balderstete, Walstete), zm. ok. 1479/1480 (przed KG 1480)
przypuszczalnie już po złożeniu urzędu,
klasztor macierzysty: Erfurt,
urzędy: prokurator w Erfurcie,
prokurator w Legnicy 1436⁷⁶,
przeor w Legnicy wsp. p. 1467⁷⁷, 8 II 1469⁷⁸, 13 XII 1469⁷⁹.

⁷¹ BLÜM, *op. cit.*, s. 315

⁷² UBSL [= *Urkundenbuch der Stadt Liegnitz und ihres Weichbilde bis zum Jahre 1455*. Ed. F. W. SCHIRRMACHER. Liegnitz 1866], nr 614.

⁷³ L. LE VASSEUR, *Ephemerides Ordinis Cartusienensis*. T. 1. Montreuil-sur-Mer 1890, s. 114.

⁷⁴ *Ibidem*, t. 2 (Montreuil-sur-Mer 1890), s. 443.

⁷⁵ *Ibidem*, t. 3 (Montreuil-sur-Mer 1891), s. 441.

⁷⁶ BUWr, I F 146/I dokument w sprawie.

38. **Petrus de Andernach**, zm. ok. 26 XII 1437,
pochodzenie: przypuszczalnie Andernach am Rhein.
wykształcenie: immatrykulacja w Erfurcie w 1404 r.,
klasztor macierzysty: Erfurt,
urzędy: rektor w Legnicy po 1422/1423, wsp. 9 VIII 1426⁸⁰-1427,
przeor w Legnicy 1427 – do śmierci.
39. **Joannes Philippi**, zm. Frankfurt nad Odrą ok. 1445/1446 (przed KG 1446).
1. profesja Frankfurt nad Odrą, 1428 wspomniany jako przeor frankfurcki,
2. profesja Legnica przed KG 1440,
1440 przebywał we Frankfurcie
1443 w Legnicy, na rozkaz KG musiał powrócić do Frankfurtu.
40. **Tilmannus**, zm. Konradsburg ok. 1510/1511 (przed KG 1511),
klasztor macierzysty: Konradsburg.
hospes w Legnicy do odwołania przez KG w 1510.
41. **Joannes de Steinbach e Franconia**, zm. Moguncja 5 I 1534⁸¹,
pochodzenie: Frankonia.
klasztor macierzysty: Moguncja,
urzędy: przeor w Legnicy po I VII 1500-1509 (odwołany przez KG),
przeor w Moguncji 1509 (mianowany przez KG)-1515,
prokurator w Koblencji do KG 1516,
przeor w Koblencji 1516-1517 (mianowany i odwołany przez KG).
42. **Albertus**, zm. ok. 1432/1433 (przed KG 1433),
1. profesja w Pradze przed 1419, tam prokurator,
2. profesja w Legnicy.
43. **Marcus**, zm. 12 II 1454,
klasztor macierzysty: Žiče (Seitz), Słowenia,
urzędy: przeor w Brünn wsp. 1442,
przeor w Seitz do 1447,
przeor w Legnicy 1447 – do śmierci (jako przeor legnicki wsp. 11 XII 1451, 21 VI 1452, 20 X 1452⁸²).
44. **Conradus Melsungen**
klasztor macierzysty: ?,
urzędy: przeor w Legnicy po KG 1509-1524 (odwołany przez KG),
przeor w Eppenberg 1524 (mianowany przez KG) – 1525.
45. **Conradus**, zm. ok. 3 II 1536,
klasztor macierzysty: ?
urząd: przeor w Legnicy po KG 1524 – do śmierci (wsp. 10 VI 1534⁸³).

⁷⁷ BAHLOW, *op. et loco cit.*

⁷⁸ APL, AML, II 365, p. 94-96. - ZUM WINKEL, *op. et loc. cit.*

⁷⁹ APWr, Rep. 95, nr 9.

⁸⁰ AAWr, chron. 9 VIII 1426 r.

⁸¹ J. SIMMERT, *Die Geschichte der Kartause zu Mainz*. Mainz 1958, s. 22, 23. „Beiträge zur Geschichte der Stadt Mainz”, Bd. 16.

⁸² UBLSL, nr 758. - APWr, Rep. 95, nr 6 i 7.

- Nota: w r. 1534 występuje również przeor legnicki Caspar jako współwizytator prowincji Saxonii⁸⁴. W rzeczywistości nie był on jednak przeorem, lecz prokuratorem w Legnicy (zob. nr 11).
46. **Hieronimus**, zm. ok. 1476/1477 (przed KG 1477),
klasztor macierzysty: ?,
urząd: wikariusz w Legnicy ? – do śmierci.
Nota: w r. 1474 otrzymał od KG, z powodu sporu z mnichem Szymonem (zob. nr 51), polecenie zachowania milczenia.
47. **Marcus** (być może identyczny z nr 43),
klasztor macierzysty: ?,
urząd: wikariusz w Legnicy (wsp. 1439).
Nota: w 1439 r. otrzymał od KG przeniesienie do kartuzji w Brünn na urząd przeora.
48. **Martinus Keldenberch**, zm. ok. 1495/1496 (przed KG 1496),
klasztor macierzysty: ?,
urząd: przeor w Legnicy po 1482 – do śmierci.
49. **Mathias Kissinger**, zm. ok. 1495/1496 (przed KG 1496),
klasztor macierzysty: ?,
urząd: przeor w Legnicy po śmierci przeora Keldenbercha (nr 48) – do śmierci.
50. **Nicolaus**, zm. po 1458.
klasztor macierzysty: ?
urząd: szafarz (prokurator) w Legnicy 11 XII 1451⁸⁵, 1458⁸⁶.
51. **Simon Ganshz**, zm. ok. 1503/1504 (przed KG 1504),
klasztor macierzysty: ?
urząd: wikariusz w Legnicy ? – do śmierci.
Nota: w r. 1474 otrzymał od KG, z powodu sporu z mnichem Hieronimem (zob. nr 46), polecenie zachowania milczenia.

Bracia

52. **Andreas**, zm. ok. 1505/1506 (przed KG 1506),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica
53. **Bartholomaeus**, zm. ok. 1536/1537 (przed KG 1537),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica.
54. **Clemens**, zm. ok. 1491/1492 (przed KG 1492),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica.
55. **Georgius**, zm. ok. 1514/1515 (przed KG 1515),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica.

⁸³ APWr, Rep. 95, nr 16.

⁸⁴ G. SCHLEGEL, *Die Visitatoren der Kartäuser-Ordensprovinz Saxonien (1412-1578)*. W: *Die Diözese Hildesheim in Vergangenheit und Gegenwart*. Hildesheim 1990, s. 54. „Jahrbuch des Vereins für Geschichte und Kunst im Bistum Hildesheim”. 58. Jahrgang.

⁸⁵ UBLSL, nr 758

⁸⁶ APWr, Rep. 95 regest w inwentarzu

56. **Joannes Sutor**, zm. ok. 1461/1462 (przed KG 1462),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica.
57. **Joannes**, zm. ok. 1510/1511 (przed KG 1511),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica.
58. **Joannes**, zm. ok. 1536/1537 (przed KG 1537),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica.
59. **Leonardus**, zm. ok. 1480/1481 (przed KG 1481),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica.
60. **Mathias**, zm. ok. 1517/1518 (przed KG 1518),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica.
61. **Martinus**, zm. ok. 1507/1508 (przed KG 1508),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica.
62. **Michael senior**, zm. ok. 1497/1498 (przed KG 1498)
konwers, klasztor macierzysty: Legnica
63. **Michael junior**, zm. ok. 1497/1498 (przed KG 1498),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica.
64. **Nicolaus**, zm. ok. 1532/1533 (przed KG 1533),
konwers, klasztor macierzysty: Legnica.
65. **Leonhardus de Nowag**
konwers,
pochodzenie: Nowaki k. Nysy,
1. profesja w Pradze przed 1419,
hospes w konwencie Aggsbach przed 6 XII 1422,
2. profesja w Aggsbach przed 23 VIII 1423⁸⁷,
hospes w Legnicy po 23 VIII 1423 (wsp. 9 VIII 1426⁸⁸).
Nota: rodzony brat Wenera von Nowag, dobrodzieja klasztoru.
66. **Kylianus**, zm. ok. 1477/1478 (przed KG 1478),
konwers nowicjusz,
klasztor macierzysty: Legnica.
67. **Barnabas**, zm. ok. 1486/1487 (przed KG 1487),
kleryk *redditus*,
klasztor macierzysty: Legnica.
68. **Johannes Hentschel**, zm. Legnica 1523/1524 (przed KG 1524),
Nota: prebendarz w konwencie legnickim, ofiarodawca ksiązek, zapewne identyczny z Hansem Hentschelem, który w 1488 r., na wypadek swej śmierci, upozążył swoją żonę Dorotę na trzeciej części wszystkich swoich majątkości⁸⁹.
69. **Ludovicus Nuwirt O.Teut.**
Przebywał w legnickiej kartuzji przez wiele lat, do 1453 r. (zob. rozdział 7.2).

⁸⁷ AAWr, dok. chron. 23 VIII 1423.

⁸⁸ AAWr, dok. chron. 9 VIII 1426.

⁸⁹ APL, AML, II 372, p. 51

Uwagi do listy zakonników:

1. Zakonnicy występujący w źródłach jako szafarze klasztoru byli de facto jego prokuratorami, jako, że struktura zakonu nie przewiduje urzędu szafarza w klasztorach kartuskich. Zauważyć należy ponadto, iż obaj znani nam szafarze występują wraz ze swymi przeorami w dokumentach o charakterze majątkowym, co było zazwyczaj domeną prokuratorów.
2. Jako kartuz z klasztoru legnickiego wymieniony jest w literaturze⁹⁰ Joannes Clementi, który przepisać miał kazania Jakuba z Paradyża. Rękopis ten trafił później do dominikańskiego klasztoru Św. Wojciecha we Wrocławiu (obecnie BUWr, rkps I F 339). Przeprowadzona analiza kolofonu w w/w rękopisie nie potwierdziła jednak tej tezy. Jest tam mowa tylko o tym, że tekst przepisany został przez Jana s. piekarka Klemensa z Ulesia k. Legnicy. Nazwa Zakonu Kartuzów wspomniana tam została, ale w odniesieniu do Jakuba z Paradyża, który pod koniec życia wstąpił do kartuzji w Erfurcie.

Aneks 4

WYKAZ KSIĄG Z BIBLIOTEKI KARTUZJI LEGNICKIEJ

Rękopisy

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu

1. Akc 1948 nr 667⁹¹.

Rękopis papierowy z kilkoma kartami pergaminowymi, format *in folio* (30,5 x 21 cm), kart 286 (numerowanych 260), indeks, jeden pisarz.

Zawartość:

I. *Padwanus de tempore* (postylla, kazania na cały rok kościelny)

II. k. 272 r: kolofon: *Item de miraculis bte virginis marie post assumptionem.*

Prow.: 1. *Postilla Padwen. ord. frn. praedicatorum. Hunc librum dedit nobis Carthus. domus passionis Christi prope legnicz Venerabilis dns Nicolaus grasse altaris ecclesie scti petri ibidem. Orate pro eo propter deum.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 9.

2. Akc. 1948 nr 693⁹².

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (0,31 x 0,21 m), 381 kart.

Zawartość:

I. *Beati Gregorii pape ad maximianum epm de expositione prophete Ezechielis prophete*, k. 2-155.

II. *Caesarius von Heisterbach de miraculis*, k. 158-286.

⁹⁰ P. KIELAR OP, *Studia nad kulturą szkolną i intelektualną dominikanów prowincji polskiej w średniowieczu*. W: *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972*. Red. J. KŁOCZOWSKI. T. 1. Warszawa 1975, s. 488.

⁹¹ GEMOLL, *op. cit.*, nr 9.

⁹² *Ibidem*, nr 30.

- III. Rejestr, do k. 289.
 IV. *Tractatus de celestibus gaudiis*, k. 290-310. Kolofon k. 310: *Explicit tractatus de gaudio sanctorum anno m° CCCC XLVI In carthusia prope franckenfordis iuxta Oderam per fratrem iohannem Indaginis eiusdem domus priorem collectus.*
 V. *Tractatus de mortuis et de penis eorum ac suffragiis pro eis facienđis et eorum receptaculis*, k. 311-372.
 VI. *Sermo de conceptione sp[irituali ?] virginis marie*, k. 373-379. Kolofon k. 379: *Explicit sermo de conceptionis bte marie virginis collectus ad preces cuiusdam devoti presbyteri In carthusia prope franckenfordiam per fratrem iohannem Indaginis Anno m° CCCC° 62 feria post cantate.*

Prow.: 1. *Explicit excerptum de dyalogo Cesarij monachi Anno m° CCCC° LXVII° sabbato ante tyburcii et valvani finitum per fratrem Jacobum monachum domus passionis iesu christi.*
 2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 30.

3. Akc. 1948 nr 706⁹³.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (30 x 21 cm), 402 kart, jeden pisarz.

Zawartość:

Franciscus de Assis, Sermones per circulum anni (de tempore), k. 1-382,

Prow.: 1. *Finitus est iste liber in vigilia sancti Michaelis sub anno domini Millesimo CCCC° IX° hora quasi decima.*

2. *Liber Carthusiens. domus passionis christi.*

3. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 44.

4. Akc. 1948 nr 724⁹⁴.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (31 x 21,5 cm), 417 kart (4 ostatnie czyste), jeden pisarz. Na wewnętrznych stronach okładek wklejony przecięty w połowie rysunek przedstawiający scenę zwiastowania NMP i sceny z Godzinek o Niepokalanym Poczęciu NMP.

Zawartość:

Beati Thome quatuor libri contra gentiles.

Prow.: 1. *Explicit quartus liber Sancti Thome de aquino contra gentiles et hereticos. Et finitus et scriptus liber iste anno dni m° CCCC° LXIX In vigilia nativitatıs marie virginis gloriosissime In domo passionis dni nostri iesu ordin. Carthusien. prope legnicz per fratrem Bernhardum monachum professum eiusdem ordin. et domus ob honorem scte et individue trinitatis et virginis marie gloriosissime ac tocius celestis curie et pro communi usu et utilitate omnium patrum et fratrum, praesencium et futurorum, servorum ac militum iesu christi die noctuque deo omnipotenti servencium, Deo gracias. Et peto propter deum unum ave maria pro scriptore.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 43.

5. Akc. 1948 nr 729⁹⁵.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (31 x 21,8 cm), 317 kart, dwóch pisarzy (1: I, II, III, V; 2: IV, VI).

⁹³ *Ibidem*, nr 44.

⁹⁴ *Ibidem*, nr 43.

⁹⁵ *Ibidem*, nr 45.

Zawartość:

- I. *Sermones de tempore Nicolai de dinckelspugel*, k. 1-71 v.
- II. *Nicolai Dunkenspigel, De Christi passione*, k. 73-220.
- III. *Speculum mariae virginis super ave maria*, k. 220-256.
- IV. *Formy konjugacji hebrajskich*, k. 256-257.
- V. *Prohemium super unum ex quatuor noviter compilatum cuius titulus potest esse tetramonum vel monotesseron*, k. 258-308.
- VI. *Formy konjugacji hebrajskich*, k. 310-317.

Prow.: 1. [Legnica, Kartuzi].

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 45.

6. Akc. 1948 nr 736⁹⁶.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (28,8 x 21 cm), 334 karty, czyste karty 1, 14, 334, jeden pisarz.

Zawartość:

Nicolaus de Lyra. Komentarz do Biblii.

Prow.: 1. *M. Joh. Sneschwicz.*

2. *Olim fuit liber magistri Johannis Czobczütz.*

3. *Volumen quod dns Johannes czopticz pie defunctus legavit Carthusien. prope legnicz ubi continetur Mistica ac moralis głoza Nicolai de lira super totam bibliam exceptis libris sapiencialibus et epistulis pauli atque Canonicis quae in se satis morales comprobantur.*

4. *Liber Carthusien. prope legnicz.*

5. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 17.

7. Akc. 1948 nr 737⁹⁷.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (31 x 21 cm), 359 kart, jeden pisarz.

Zawartość:

Reductorium morale VII libri

Prow.: 1. *Iste liber pertinet ad domum passionis iesu cristi ordin. Carthusiens. in Stesia prope opidum legniczen. Et vocatur Reductorium morale In quo continentur septem libri.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 38.

8. Akc. 1948 nr 738⁹⁸.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (0,315 x 0,21 m), 337 kart, pierwsza i ostatnia czyste, jeden skryba.

Zawartość:

Sententiae [?] Johannis Scoti.

Prow.: 1. *Explicii primus liber super sententias Reverendi ac Subtilissimi doctoris fratris Johannis Scoti Qui inter ceteros doctores perspicacius veritates perquisivit tam theologicas quam philosophicas cuius anima in pace eterna requiescat Et*

⁹⁶ *Ibidem*, nr 17.

⁹⁷ *Ibidem*, nr 38.

⁹⁸ *Ibidem*, nr 23.

finitus et scriptus et correctus cum magno labore et fatigacione in domo passionis iesu christi ordinis Carthusiens. per fratrem Bernhardum monachum professum ibidem Anno dni m° CCCC° LXXX° In vigilia annunciacionis virginis gloriose marie pro qua sit deus benedictus. Et orate pro eo unum ave propter deum.

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 23.

9. Akc. 1948 nr 779⁹⁹.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (0,30 x 0,21 m), 347 kart z kolorowymi inicjałami.

Zawartość:

[Petri Lombardi] *quatuor libri sententiarum*, k. 1-322.

Prow.: 1. *ffinitus est liber iste per fratrem Bernhardum ordin. Carthusien. alias dictus secundum baptisma Johannes De Egra. in domo passionis dni nostri iesu christi extra muros legnicz ob reverenciam sancte et individue trinitatis Et propter utilitatem confratrum meorum servorum dei ibidem cristo militancium. Et pro salute anime mee. Et parentum meorum. Sub anno dni m° CCCC° LX°. In vigilia sancti Martini confessoris et epi circa horam completorij Deo gracias. Et orate pro scriptore unum Ave maria propter deum. Maria. Maria. Maria.*

2. [Biblioteka Św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 58.

10. Akc 1948 nr 781¹⁰⁰.

Rękopis papierowy, format *in folio* (30 x 20,5 cm). 277 numerowanych kart, indeks, dwóch pisarzy (1. k. 1-95, 2. k. 97-277).

Zawartość:

I. *Vita S. Francisci*, k. 1-17 r.

II. *Von sandt ffranciscus seyn leben in deutscher czungen*, k. 17 r-23 r.

III. *Vita de beato anthonio de padua*, do k. 27.

IV. *De scto ludovico rege, episcopo tholosano*, do k. 28.

V. *Vita scti Bonaventure*, wraz z odpisem bulli kanonizacyjnej z r. 1482.

VI. *Vita s. Bernhardini*.

VII. *Clarae* (niem.), s. *Agnis*, k. 29-54 r.

VIII. *tractatus de egregiis viris in sanctitate, dignitate et et scientia ordinis minorum praeclaris recollectus ex chronica ordinis minorum*, do k. 73.

IX. [frater petrus de neapoli ordinis minorum] *tractatus de summis pontificibus, doctoribus, et aliis ad magnas dignitates ecclesiasticas assumptis de ordine minorum und tractatus de ministris generalibus*, do k. 103.

X. *Bonaventura, Vita Francisci*, do k. 169 v.

XI. *Vita s. lodwici, s. Bernhardini*, do k. 180.

XII. *Johannes de capistrano in vitam scti Bernhardini*. do k. 206 r.

XIII. *Passio quinque fratrum minorum und vita Johannis de capistrano*, do k. 246v.
Tekst w kolofonie: *Nota quod summa omnium exemplorum et prodigiorum, que continentur in hac legenda, que beatus pater Johannes mediante divina opera-*

cione perpetravit tam in vita quam post vitam, est m CCCCL 1450 mille quadrigenta et quinquaginta exempla ad minus que ego frater bernhardus numeravi fideliter. Et orate pro scriptore unum ave maria. Explicit in domo passionis Jesu christi ordinis Carthus. anno m CCCC LXXXIII°.

XIV. *Passio fratris Stephani, vita fratris Marci generalis*. Bis. Bl. 260v.

XV. *Ex vita fratris leonis, de scto egidio, anthonio paduensi, ludovico, frater Symon Cracoviensis*, do. k. 277.

Prow.: 1. *Explicit maior legenda scti francisci composita per egregium doctorem Bonaventuram ordinis minorum fratrum. Et qui postea factus Cardinalis. Et est rescripta per fratrem Bernhardum Carthusiensem monachum professum in domo passionis iesu christi prope civitatem legnicz ordinis eiusdem. Et finita in vigilia annunciacionis virginis marie Anno dni m° CCCC° LXXXI°. Et orate pro eo propter deum unum Ave maria.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 11.

11. Akc. 1948 nr 798¹⁰¹.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (29,5 x 22 cm), 159 kart. jeden pisarz.

Zawartość:

I. Rejestr, k. 1-10.

II. *Augustinus super psalmos CIX -CL*, k. 11-156.

III. *Speculum humane salutacionis*, k. 157-158.

IV. 159 b: recepty łacińskie, m. in. *pro visu*.

Prow.: 1. *liber a Caspar Weygil.*

2. *hunc librum legavit nobis Carthusien. prope legnicz Anno dni m CCCC° LXXI sabato post annunciacionem venerabilis vir dns Ambrosius Jenckwicz Canonicus Ecclesiarum Wratisl. et Breg.*

3. *Liber Carthusiensium prope legnicz.*

4. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 22.

12. Akc. 1948 nr 819¹⁰².

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (29 x 21 cm), 289 k. (4 ostatnie czyste), trzech pisarzy (1: I-III; 2: IV; 3: V).

Zawartość:

I. *Summa de Confessione et modo confitendi ac penitendi.*

II. *Formula sive recollectio peccatorum*, do k. 103.

III. *Tractatulus domini Johannis Caldrini doctoris decretorum handelt de illis, que tempore interdicti prohibentur vel conceduntur*, k. 103-108.

IV. *Horae Canonicae*, k. 110-197.

V. *Johannes de Capistrano, Tractatus de usuris*, od k. 198.

Prow.: 1. *Iste liber testatus est privus Cartusien. legniczens. per egregium patrem doctorem Johannem Swoffheim.*

2. [Biblioteka Św. Piotra i Pawła w Legnicy] A Hs 57.

⁹⁹ *Ibidem*, nr 58.

¹⁰⁰ *Ibidem*, nr 11.

¹⁰¹ *Ibidem*, nr 22.

¹⁰² *Ibidem*, nr 57.

13. I F 48¹⁰³.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (29 x 21 cm), k. 368.

Zawartość:

Honorius Augustodunensis, *Super psalterium totum et super cantica ferialia*.

Prow.: 1. [...] *Finitum est hoc opus anno domini M° CCC XI feria IIIa ante ramos palmarum per me Michaelem Reynoldum in Rodestock [Rohnstock].*

2. *Hunc librum assignavit nobis fratribus Carthusiensibus prope legnicz venerabilis dominus Alexius Lotter altaria ad s. Elizabeth Wratisl. Rex celorum sit merces eius in ewum.*

3. *Liber Carthusiensium prope Legnicz. S[crinum] XXVI.*

4. [Głogów, kolegiata NMP].

14. I F 146 / I-II

Rękopis papierowy, 2 tomy w formacie *in folio* (31,5 x 21 m. 30,5 x 21 m), kart 426 i 398.

Zawartość:

Gregorius I papa, *Moralia*

Prow.: 1. *Expliciunt libri moralium b. Gregorij pape anno domini M° CCCC° LXXIX° in domo passionis Jesu Christi prope civitatem Legnicz ordinis Carthusiensis per fratrem Bernhardum monachum professum ibidem in vigilia purificationis gloriose virginis Marie.*

2. [Głogów, kolegiata NMP, 1679].

15. I F 612¹⁰⁴.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (30 x 22 cm), 240 k., I poł. XV w.

Zawartość:

I. Albertus Magnus, *Mariale (de laude Virginis)*, k. 1.

II. *Prohemium in tractatum de gracia salvacionis et iustitia dampnacionis hominum etc. Engelberti abbatís Admontensis*, k. 102.

III. *Engelbertus abbas Admontensis, Questio super illo verbo, quod cantat Ecclesia in die resurrectionis: Tu factus es spes desperatis*, k. 108.

IV. *Tractatus de preparacione cordis* (Guido OP lub Hugo de Sancto Victore), k. 126.

V. *Sermones Quadragésimales*, k. 158.

VI. *Passio Christi*, k. 227.

VII. *Sermo feria 3 post festum Pasche*, k. 236.

Prow.: 1. *Istum librum dedit magister Joannes Cruczeburg [...] nobis Carthusiensibus in Legenicz.*

2. [Żagań, klasztor kanoników regularnych św. Augustyna].

16. I O 46¹⁰⁵

Rękopis pergaminowy, w formacie *in octavo* (15 x 10 cm), 257 kart, I poł. XV w.

¹⁰³ *Die Handschriften der Staats- und Universitätsbibliothek Breslau*. Bd. 1. Th. 1 Leipzig 1938, s. 51. *Verzeichnis der Handschriften im Deutschen Reich*.

¹⁰⁴ ŚWIERK, *op. et loc. cit.*

¹⁰⁵ C. H. ROTHER, *Aus Schreibstube und Bücherei des Klosters Heinrichau*. ZVGS, 61, 1927, s. 73-74.

Zawartość:

I. *Flos monachorum*, k. 1.

II. *Speculum mundicie atque forma vite monachorum* (= Henricus de Hassia, *De forma vivendi monachorum*), k. 1v.

III. Augustinus Aurelius, *Liber supplicationum*, k. 5.

IV. Joannes Fiscamnensis abbas, *Libellus de scripturis et verbis patrum*

V. Augustinus Aurelius, *Liber de contricione cordis*, k. 62.

VI. wypisy z dzieł Augustyna: *Flores, De conflictu virtutum et viciorum, De amore Dei, De patiencia, De contemptu mundi, De mundicia cordis, De amore patrie*, k. 74-84.

VII. Augustinus Aurelius, *Speculum seu manuale*, k. 85.

VIII. Augustinus Aurelius, *Liber de contemplacione domini nostri Jesu Christi*, k. 140.

IX. Augustinus Aurelius, *Liber soliloquiorum*, k. 162.

X. *Gracio S. Augustini*, k. 257.

Prow.: 1. *Iste liber pertinet ad domum sancti Salvatoris prope Erffordiam, qui comparatus est per dominum Erhardum Leytman eiusdem domus.*

2. *Liber Carthusiensium prope Legnicz, quem cum aliis libris ex consensu attulerunt primi patres, qui venerunt ab Erffordia, ut patet in remissoriis librarie huius domus passionis Christi sub littera 6 XIX.*

3. *Hunc librum, cuius possessor olim fuit Georgius Jeske, canonicus Wratislaviensis, a quo eundem accepit Georgius Jeske 2., huius successor Christophorus Beher Georgio Jeskio 3. affini dono dedit 15. Februarii Anno 1590.*

4. [Henryków, klasztor Cystersów].

17. Rękopis bez sygnatury - bardzo zniszczony¹⁰⁶.

Rękopis papierowy, z wieloma kartami pergaminowymi, w formacie *in folio* (29 x 20,5 cm), 249 k., dwóch kopistów.

Zawartość:

I. Reguła Zakonu Kartuzów, bez tytułu, k. 2-86.

II. *Palladius in vitas patrum*, k. 96-245.

Prow.: 1. *Iste liber pertinet ad domum passionis dni nostri iesu christi ord. carthusiens. prope legnicz.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

Zaginione i w zbiorach prywatnych

18. Rękopis zaginiony¹⁰⁷.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (30 x 20,5 cm), 236 k., jeden kopista.

Zawartość:

I. Wybór tekstów o św. Franciszku z Asyżu, k. 1-193:

a) Prolog,

b) *Vita Francisci*,

¹⁰⁶ *Ibidem*, nr 37.

¹⁰⁷ *Ibidem*, nr 12.

- c) *Actus beati francisci et sociorum eius*, k. 61n,
 d) *bti francisci canticum solis* (wł.), k. 127,
 e) *Von dem Rosenkrantz der hochwürdigē Jungfrawen Marie* (niem.), k. 167-169.

- II. *Tractatus de octo virtutibus et gratiis, quibus deus decoravit sanctum patrem franciscum*, k. 194-215.
 III. *Sequitur de sancto ffrancisco visio pulcherrima ac beatissima*.
 IV. *Passio pragensium fidelium a pessimis hereticis pragensibus* (niem.).
 Opowiada o wydarzeniach 1483 roku.

Prow.: 1. [Legnica, klasztor Kartuzów - przepisane ręką mnicha Bernarda von Eger].
 2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

19. Rękopis zaginiony¹⁰⁸.

Rękopis papierowy z pięknymi inicjałami, w formacie *in folio* (31 x 21 cm), 484 k., jeden kopista.

Zawartość:

- I. *libri confessionum beati augustini episcopi, liber I, caput 1-9*.
 II. *libri beati augustini de baptismo parvulorum*,
 III. *libri beati augustini de libero arbitrio*,
 IV. *libri beati augustini de divinatione daemonum*,
 V. *libri beati Augustini episcopi ad simplicianum*.
 VI. *Liber de naturae mirabilibus*,
 VII. *liber reductorius de fabulis poetarum*.

Prow.: 1. [...] *per fratrum andream Eychholtz de goltbergk professum ord. Carthus. in domo passionis iesu christi prope legnicz [...]*.
 2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

20. Rękopis w zbiorach prywatnych, mikrofilm w BUWr¹⁰⁹.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio* (31 x 20 m), 297 k., jeden kopista.

Zawartość:

- I. Vokabular, k. 1-2.
 II. *Vocabularius latino-theutonicus*, k. 10-283.
 III. Adverbia, k. 285-286.

Prow.: 1. *Finitum per Erasinum sub anno Nativitatis eiusdem Millesimo quadringentesimo vicesimo tercio proxima sexta feria ante carnisprivium*.
 2. *Iste vocabularius est Carthusiensium prope legnicz qui fuit Ambrosy...*
 3. *Istum vocabularium habeo mutuo a domino Jeronimo Bronig ordinis Carthusien. domus passionis dominicae foris legnicz professo*.
 4. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

21. Rękopis w zbiorach prywatnych, mikrofilm w BUWr¹¹⁰.

Rękopis papierowy, w formacie *in folio*, 324 k.

Zawartość:

- I. *Revelationes brigitte de swecie*, k. 1-282.
 II. *Predigten*, k. 282-310.

Prow.: 1. *Liber Martini de Namslavia*.
 2. *Praesentem librum assignavit Martinus de Namslavia pro domo passionis Iesu ordinis Carthusien. prope legnicz*.
 3. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

Druki

22. XV F 23 / I-IV¹¹¹.

Biblia latina cum glossa ordinaria Walafridi Strabonis aliorumque et interlineari Anselmi Laudunensis, [Strassburg, Adolphus Rusch pro Antonio Koberger, paulo post 23 IX 1481], 2°, wariant.

Prow.: 1. *Liber Carthusiensium prope Legnicz... emptus 1481*.
 2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

23. XV F 33¹¹².

HUGO DE PRATO FLORIDO, *Sermones dominicales super Evangelia et epistolas per totum annum*, Strassburg, Georgius Husner, 11 VI 1476, 2°.

Prow.: 1. *Hunc librum Consignavit et Donavit Anno Virginalis partus 1510 pro perpetuo anniversario annuatim seruando Dominus Apicius colo de gubin iuris pontificij licenciatus Cancellarius et Canonicus Wratislaviensis pro se et suis genitoribus seruando Venerabilibus patribus domus Carthusiensium prope Ligenicz*.
 2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

24. XV F 65¹¹³.

I. MICHAEL DE CARCANO, *Sermonarium de peccatis per adventum et per duas quadragesimas*, Basel, Michael Wenssler, 29 V 1479, 2°.

II. WERNER ROLEWINCK O. CART., *Fasciculus temporum*, Köln, Henricus Quentell, 1481, 2°.
 Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnicz venerabilis dominus Nicolaus Grasse altaris ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo propter Deum*.
 2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

25. XV F 75¹¹⁴.

THOMAS DE AQUINO, *Summa theologica. Partes tres [Prima, secundae prima et tertia pars]*, Basel, Michael Wenssler, 1485, 2°.

¹⁰⁸ *Ibidem*, nr 19.

¹⁰⁹ *Ibidem*, nr 24.

¹¹⁰ *Ibidem*, nr 54.

¹¹¹ KOCOWSKI, *op. cit.*, t. 1, nr 528.

¹¹² *Ibidem*, nr 1442.

¹¹³ *Ibidem*, nr 751, 2471.

¹¹⁴ *Ibidem*, nr 2752.

Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnicz Venerabilis dominus Nicolaus Grasse Altarista ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo propter deum.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

26. XV F 78¹¹⁵.

RAINERIUS DE PISIS, *Pantheologia seu Summa universae theologiae*, [Basel, Bertholdus Ruppel, s. a.], 2° (tylko 2 tom).

Prow.: 1. *Liber Carthusiensium prope Legnicz.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

27. XV F 80¹¹⁶.

PETRUS LOMBARDUS, *Glossa Psalterii*. Nürnberg. Joannes Sensenschmidt et Andreas Frisner. 12 II 1478, 2°.

Prow.: 1. *Hunc librum legavit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnicz Reuerendus in Christo pater et dominus Johannes [Roth] eius nominis quartus episcopus Vratislaviensis. Orate pro eo propter deum.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

28. XV F 106¹¹⁷.

I. *Tituli et distinctiones librorum Veteris et Novi Testamentorum et aliorum quam plurimorum librorum cum numeris capitulorum suorum*. Nürnberg, Marx Ayser, [non post 1489], 2° (druk jednokartkowy, jedyny znany kompletny egzemplarz).

II. THOMAS DE AQUINO, *De veritate catholicae fidei contra errores infidelium*, [Strassburg, typogr. Henrici Ariminensis, ca 1472], 2°.

Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnicz Venerabilis dominus Nicolaus Grasse Altarista ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo propter deum.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

29. XV. F. 141 / I-III¹¹⁸.

ANTONINUS FLORENTINUS, *Summa theologica*. Nürnberg, Antonius Koberger 1477-79, 2°.

Prow.: 1. *Summa Anthonini... sub anno salutis nostra 1482 empte pro penna domus passionis cristi ordinis Carthusiensium prope Legnicz per Venerabilem patrem Gabrielem eiusdem domus priorem.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

30. XV F 186¹¹⁹.

I. WERNER ROLEWINCK, *Fasciculus temporum*. [Köln], Henricus Quentell, 1480, 2°.

¹¹⁵ *Ibidem*, nr 2400.

¹¹⁶ *Ibidem*, nr 2209.

¹¹⁷ *Ibidem*, nr 2812, 2716.

¹¹⁸ *Ibidem*, nr 188.

¹¹⁹ *Ibidem*, nr 2468, 114, 2398.

II. ALPHONSUS DE SPINA, *Fortalium fidei*, [Basel, Bernardus Richel, non post 1475], 2°.

III. RABANUS MAURUS, *Opus de sermonum proprietate*. [Strassburg, Adolphus Rusch, ante 20 VII 1467], 2°.

Prow.: 1. *Liber Carthusiensium prope Legnicz.*

2. Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy.

31. XV. F. 199¹²⁰.

GREGORIUS I PAPA, *Moralia seu Expositio in Job*, Nürnberg, [Joannes Sensenschmidt], 11 IX 1471, 2°.

Prow.: 1. *Liber iste est patrum Carthusiensium prope Legnicz domus passionis cristi comparatus ab eisdem pro libris medicinalibus optimis quos attulit venerabilis pater olim dictus Johannes Guntheri de Nissa, arcium liberalium magister ac Medicinae facultatis doctor qui ex nunc mutato nomine Gabriell appellatur supradicte domus et ordinis monachus professus et prior factus. Sed et complures alij optimi libri pro super expressis medicinalibus empti sunt quorum titulos et contenta si [!] et numerum si quis scire voluerit in remissorio librarie sub litera C primo reperiet annotatos, sub quibus literis ordinate locantur.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

32. XV F 200¹²¹.

ASTESANUS DE AST OFM, *Summa de casibus conscientiae*. [Strassburg, Joannes Mentelin, non post 1473], 2°.

Prow.: 1. *Liber Carthusiensium prope Legnicz.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

33. XV F 206¹²².

THOMAS DE AQUINO, *Summa theologica partes tres [Secundae secunda pars]*, [Esslingen, Conradus Fyner], 1472, 2°.

Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnicz Venerabilis dominus Nicolaus Grasse Altarista ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo propter deum.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

34. XV F 292¹²³.

THOMAS DE AQUINO, *Catena aurea seu Continuum in quattuor evangelistas*, [Basel, Michael Wenssler], 1476, 2°.

Prow.: 1. [Jan IV Roth, bp. wrocławski - herb XV w.].

2. *Hunc librum legavit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnicz Reuerendus in Christo pater et dominus Dominus Johannes eius nominis 4' Episcopus Vratislaviensis. Orate pro eo propter deum.*

3. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

¹²⁰ *Ibidem*, nr 1229.

¹²¹ *Ibidem*, nr 283.

¹²² *Ibidem*, nr 2771.

¹²³ *Ibidem*, nr 2704.

35. XV F 338¹²⁴.

JOANNES DE BROMYARD, *Summa praedicatorum*, Nürnberg, Antonius Koberger, 29 VI 1485, 2°.

- Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Wolffgangus Wyderolff illo tempore altaris in Schoneborn obtulit personaliter et dedit hunc librum religiosis patribus domus passionis Christi prope Legnitz ordinis Carthusiensium ob anime sue salutem. Anno 1519.*
2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

36. XV F 350¹²⁵.

I. BONIFACIUS VIII PAPA, *Liber sextus Decretalium, cum glossa Joannis Andree*, [Strassburg, Henricus Eggenstein, ca 1470-1472], 2°.

II. CLEMENS V PAPA, *Constitutiones*, [Strassburg, Henricus Eggenstein, ca 1470], 2°.

- Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnitz Venerabilis Dominus Nicolaus Grasse Altaris ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo propter deum.*
2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

37. XV F 352¹²⁶.

SIMON DE CASSIA, *Expositio Evangeliorum*, [Strassburg, Joannes Prüss, ca 1484-1487], 2°.

- Prow.: 1. *Hunc librum dedit honorabilis magister Dominus Mathias Hirschbergk vicarius Cittaviensis religiosis patribus Conventus passionis Christi ordinis Carthusiensis cuius anima requiescat [!] in pace.*
2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

38. XV F 521¹²⁷.

I. ROBERTUS DE LICIO (CARACCIOLUS), *Sermones de timore divinatorum iudiciorum. – Sermo de morte*, Nürnberg, Fridericus Creussner, 1479, 2°.

II. PAULUS DE SANCTA MARIA, *Dialogus qui vocatur scrutinium scripturarum*, [Strassburg, Joannes Mentelin, ca 1474], 2°.

- Prow.: 1. *Pro domo Carthusiensium foris opidi Legnitz.*
2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

39. XV F 523¹²⁸.

THOMAS DE AQUINO, *Scriptum super tertio libro Sententiarum*, Köln, Joannes Koelhoff senior, 1476, 2°.

- Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnitz Venerabilis Dominus Nicolaus Grasse Altaris ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo propter Deum.*
2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

¹²⁴ *Ibidem*, t. 3, nr 3164.

¹²⁵ *Ibidem*, nr 3074, 3088.

¹²⁶ *Ibidem*, nr 3240.

¹²⁷ *Ibidem*, t. 1, nr 746, 2140.

¹²⁸ *Ibidem*, nr 2742.

40. XV F 571¹²⁹.

THOMAS DE AQUINO, *Scriptum super secundo libro Sententiarum*, Köln, Henricus Quantell, 8 IX 1481, 2°.

- Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Jesu Christi prope Legnitz Venerabilis Dominus Nicolaus Grasse Altaris ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo.*
2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

41. XV F 644¹³⁰.

I. GREGORIUS I PAPA, *Dialogorum libri quatuor*, [Augsburg, Joannes Wiener], s. a., 2°.

II. THOMAS CANTIPRATENSIS, *Bonum universale de proprietatibus apum*, [Köln, Joannes Koelhoff senior, ca 1479], 2°.

III. MICHAEL DE DALEN, *Casus summarii Decretalium Sexti et Clementinarum*, Basel, Michael Wenssler, 25 VIII 1479, 2°.

IV. NICOLAUS SICULUS (DE TUDESCHIS), *Glossea Clementinae*, Köln, Joannes Koelhoff senior, 16 III 1477, 2°.

- Prow.: 1. *Hunc librum dedit [nobis Carthusiensibus] Dominus Nicolaus Gra[sse].*
2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

42. XV F 688¹³¹.

I. LEO I PAPA, *Sermones*, [Holandia, typogr. Leonis Magni: Sermones, 1470-72], 2°.

II. JOANNES GERSON, *De spiritualibus nuptiis seu opusculum super cantica canticorum*, Nürnberg, [Joannes Sensenschmidt], 1470, 2°.

III. AUGUSTINUS AURELIUS, *De quantitate animae*, [Augsburg, Günther Zainer, ante 5 VI 1473], 2°.

IV. BERNARDUS CLARAVALLENSIS, *Flores*, [Nürnberg, Joannes Sensenschmidt, non post 1470], 2°.

- Prow.: 1. *Hunc libellum dedit Generosus Johannes Hentschel patribus Carthusiensibus prope Legnitz, prebendarius eiusdem domus.*
2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

43. XV F 722¹³².

I. JOANNES DE TURRECREMATA, *Questiones evangeliorum, tam de tempore, quam de sanctis et Flos theologiae*, [Germania, s. l. et typogr., non ante 1480], 2°.

II. *Speculum exemplorum omnibus christicolis salubriter inspiciendum: ut exemplis discant disciplinam*, Hagenau, Henricus Grau pro Joanne Rynman, 3 XI 1512, 2°.

- Prow.: 1. *Hunc librum consignavit et legavit pro perpetuo anniversario annuatim seruando dominus Apicius Colo de Gubin iuris pontificij licenciatus Cancellarius et Canonice Wratislaviensis pro se et suis genitoribus venerabilis patribus Ordinis Carthusiensium prope Legnitz.*
2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

¹²⁹ *Ibidem*, nr 2739.

¹³⁰ *Ibidem*, nr 1220, 2799, 1906, 2840.

¹³¹ *Ibidem*, nr 1748, 1176, 326, 467.

¹³² *Ibidem*, nr 2870.

44. XV F 803¹³³.

PETRUS DE BERGAMO, *Tabula super omnia opera Thomae de Aquino*, Basel, Bernardus Richel, 4 XII 1478, 2°.

Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnicz Venerabilis Dominus Nicolaus Grasse altaris ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

45. XV F 811¹³⁴.

I. *Vocabularius iuris utriusque*, Speyer, Petrus Drach, IX 1478, 2°.

II. GABRIEL BIEL, *Sacri canonis missae expositio*. Edd. Wendelinus Steinbach, Cum additione Henrici Bebel, Tübingen, [Joannes Otmar pro] Friderico Meynberger, 29 XI 1499, 2°.

Prow.: 1. *Carthusiensium patrum foris Legnitz est codex iste.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

46. XV F 833¹³⁵.

I. THOMAS DE AQUINO, *Scriptum super primo libro Sententiarum*. Köln. Henricus Quentell, 10 VII 1480, 2°.

II. *Tractatus de verbo rei collectus ex doctore sancto*, [Merseburg, Lucas Brandis], s. a., 2° (u góry pierwszej strony dopisany ręcznie jako autor *Martinus Polich* = [Polichius Martinus de Mellerstadt]).

Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnicz Venerabilis Dominus Nicolaus Grasse Altarista ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo propter Deum.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

47. XV F 931¹³⁶.

I. *Speculum spiritualium, additum est insuper opusculum Ricardi Hampolensi de emendatione vitae ac de regula bene vivendi*, Paris, per Wolfgangung Hypolium, sump-tibus Guilhelmi Bretonni, 1510, 2°.

II. ULRICUS ULMER, *Fraternitas cleri*, [Ulm, Joannes Zainer, ca 1480], 2°.

Prow.: 1. *Cristophorus Schonfelt donat hunc libellum patribus Carthusiensibus in amoris et observantie sue erga eos monumentum 1514.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

48. XV F 1120¹³⁷.

I. JOHANNES MOMBURNUS, *Rosetum exercitiorum spiritualium et sacrarum meditationum: in quo etiam habetur materia predicabilis per totius anni circulum recognitum penitus et auctum multis*, Paris, Johannes Parvus (Pettit) et Johannes Scabel-erus, 1510, 2°.

¹³³ *Ibidem*, nr 2199.

¹³⁴ *Ibidem*, nr 2979, 551.

¹³⁵ *Ibidem*, nr 2734, 2818.

¹³⁶ *Ibidem*, nr 2881.

¹³⁷ *Ibidem*, nr 1301.

II. GUILLERMUS ALVERNUS EP. PARISIENSIS, *Rhetorica divina*, [Freiburg im Breisgau, Kilianus Fischer, ca 1493], 2°.

III. Rękopis XV w.: *Ubi non est auditus non effinclas sermonem.*

Prow.: 1. *Liber Carthusiensibus prope Legnicz emptus pro una sexagena pecunie conu-entualis.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

49. XV F 1122¹³⁸.

VINCENTIUS BELLOVACENSIS, *Speculum morale*, [Strassburg, Joannes Mentelin, 9 XI 1476], 2°.

Fragment: karty 199, 202, 207, 214 (makulatura drukarska), wydobyty z okładzin inkunabułu XV F 23.

50. XV F 1126¹³⁹.

Articella [zbiór traktatów medycznych], Edd. Franciscus Argilagnes, Venezia, Hermann Liechtenstein, 29 III 1483, 2°.

N. G. Comparatus in Legnicz 1485.

Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnicz Venerabilis Dominus Nicolaus Grasse altaris ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo.*

2. [Biblioteka kościoła Św. Piotra i Pawła w Legnicy] 260.

51. XV F 1136¹⁴⁰.

MEFFRETH, *Sermones de tempore et de sanctis*. Pars I-III, Nürnberg, Antonius Koberger, 14 II 1487, 2°.

Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnicz Venerabilis Dominus Nicolaus Grasse altaris ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo propter deum.*

2. [Biblioteka kościoła Św. Piotra i Pawła w Legnicy] 363.

52. XV F 1138¹⁴¹.

PETRUS BERCHORIUS, *Repertorium morale*. Edd. Joannes Beckenhab. Pars III, [Nürnberg], Antonius Koberger, 4 II 1489, 2°.

Prow.: 1. *Hic librum erit ad communem utilitatem fratrum conventus Legnicensis. Sub usu fratris Baldasari Bierreg et Stenberg manu propria.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

53. XV F 1145¹⁴².

PSEUDO - CATO, *Documenta moralia Catonis*, [Ulm, Joannes Zainer, ante 23 IV 1477], 2°, Var. B.

Prow.: 1. *Liber Carthusiensium prope Legnicz.*

2. Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy.

¹³⁸ *Ibidem*, nr 2955.

¹³⁹ *Ibidem*, t. 3, nr 3048.

¹⁴⁰ *Ibidem*, nr 3183.

¹⁴¹ *Ibidem*, nr 3060.

¹⁴² *Ibidem*, nr 3085.

54. XV F 1157¹⁴³.

JOANNES HEROLT, *Sermones Discipuli de tempore et de Sanctis cum Promptuario exemplorum et de Beata Virgine*, Nürnberg, Antonius Koberger, 2 VIII 1480, 2°.

Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnitz Venerabilis Dominus Nicolaus Grasse altaris ecclesiae sancti Petri et Pauli ibidem. Orate pro eopropter Deum.*

2. [Biblioteka kościoła Św. Piotra i Pawła w Legnicy] 161.

55. XV F 1160¹⁴⁴.

ROBERTUS HOLKOT, *Super sapientiam Salomonis*, Speyer, Petrus Drach, 26 II 1483, 2°.

Prow.: 1. *Hunc librum donavit et legavit pro perpetuo anniuersario annuatim seruando Dominus Apicius Colo iuris pontificij licenciatius Cancellarius et Canonicus Wratislaviensis pro se et suis progenitoribus tenendo Venerabilibus patribus domus Carthusiensium foris Ligenicz.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy]

56. XV F 1173¹⁴⁵.

HUGO DE SANCTO VICTORE, *Didascalon et alia opuscula*, [Strassburg, Typ. Henrici Ariminensis = Georgius Reyser, ca 1474, non post 1475], 2°.

Prow.: 1. *Liber Carthusiensium prope Legnicz.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

57. XV F 1186¹⁴⁶.

I. FRANCISCUS PETRARCA, *De remediis utriusque fortunae*, [Strassburg, Henricus Eggstein ?, 1473], 2°.

II. ANDREAS CAPELLANUS, *De amore et amoris remedio*, Pars I-IV, [Strassburg, C. W., ca 1473/74], 2°.

Prow.: 1. *Hunc librum consignavit et donavit pro perpetuo anniversario seruando Dominus Apicius Colo de Gubin iuris pontificij licenciatius, cansellarius et canonicus Wratislaviensis pro se et suis genitoribus tenendo venerabilibus patribus Domus Carthusiensis foris Ligenicz.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

58. XV F 1189¹⁴⁷.

I. S. BONAVENTURA, *Opuscula*. Tomus I, [Köln], B. D. V. [= Bartholomaeus de Unkel, paulo post 28 VI] 1484, 2°, Var. B.

II. ULRICUS ULMER, *Fraternitas Cleri*, [Ulm, Joannes Zainer, ca 1480], 2°.

III. NICOLAUS WEIGEL, *Clauicula indulgentiarum et absolutionis sacerdotalis*, [Lübeck, Joannes Snell, Suell?], 1480, 2°.

¹⁴³ *Ibidem*, nr 3137.

¹⁴⁴ *Ibidem*, nr 3143.

¹⁴⁵ *Ibidem*, nr 3150.

¹⁴⁶ *Ibidem*, nr 3206, 3040.

¹⁴⁷ *Ibidem*, nr 3072, 3257, 3267.

Prow.: 1. *Hunc librum dedit honorabilis magister Mathias Hirschbergh vicarius Zittauensis religiosus patribus domus passionis Christi prope Legnitz ordinis Carthusiensium cuius anima requiescat in sancta pace.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

59. XV F 1193¹⁴⁸.

I. GOTSCHALCUS HOLLEN, *Praeceptorium divinae legis*, Köln, Joannes Koelhoff senior, 1489, 2°.

II. PETRUS DE ALLIACO, *Tractatus et sermones*, Strassburg, [Typ. Jordani = Georgius Husner], 1490, 2°.

Prow.: 1. *Hic liber erit ad communem utilitatem fratrum conventus legnicensis. Sub usu fratris Baldasar Biertreg. Et hoc scribens manu propria.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

60. XV F 1195¹⁴⁹.

I. BARTHOLOMAEUS ANGLICUS, *De proprietatibus rerum*, Strassburg [Typ. Jordani = Georgius Husner], 14 II 1485, 2°.

II. PSEUDO-ALBERTUS MAGNUS, *Ars intelligendi, docendi et praedicandi res spirituales*, [Ulm, Joannes Zainer, non ante 1478], 2°.

Prow.: 1. *Hunc librum dedit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnitz Venerabilis Dominus Nicolaus Grasse altaris ecclesiae sancti Petri ibidem. Orate pro eo.*

2. [Biblioteka kościoła Św. Piotra i Pawła w Legnicy] 280.

61. XV F 1196¹⁵⁰.

JOANNES GERSON, *Opera*. P. II, [Köln], Joannes Koelhoff senior, 31 VIII 1483, 2°, Var. A.

Prow.: 1. *Iste liber est reverendissimi patris et domini Johannis [Roth] Episcopi Wratislaviensis.*

2. *Hunc librum legavit nobis Carthusiensibus domus passionis Christi prope Legnitz Reuerendus in Christo pater et dominus, dominus Johannes, eius nominis quartus Episcopus Vratislaviensis.*

3. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

62. XV F 1203¹⁵¹.

PETRUS DE ALLIACO, *Tractatus et sermones*, [Bruxelles, Fratres Vitae Communis, non post 1483], 2°.

Prow.: 1. *Hunc libellum assignavi pro domo Carthusiensium foris opidum [!] Legnicz. Hec propria manu consignavi. Paulus Kempnütz.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

¹⁴⁸ *Ibidem*, nr 3146, 3209.

¹⁴⁹ *Ibidem*, nr 3054, 3024.

¹⁵⁰ *Ibidem*, nr 3116.

¹⁵¹ *Ibidem*, nr 3208.

63. XV F 1204¹⁵².

I. JOANNES DE VERDENA, *Sermones Dormi secure de tempore et de sanctis*. Pars II: *De sanctis*, Strassburg. [Typ. Jordani = Georgius Husner], 30 III 1489, 2°.

II. JOANNES DE VERDENA, *Sermones Dormi secure de tempore et de sanctis*. Pars I: *De tempore*, Strassburg. [Typ. Jordani = Georgius Husner], ca 24 VI 1487, 2°.

Prow.: 1. *Frater Matheus [!] Stembe* [XV w.].

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

64. XV Q 1013¹⁵³.

ROBERTUS DE LICIO (CARACCIOLUS), *Sermones quadragesimales de peccatis etc.*, Venezia, Andreas Torresanus, 27 IX 1488, 4° (inicjały i rubryki czerwone).

Prow.: 1. *Ad usum patris Bartholomaei de le[gni (?)]cz.* (XV w.).

2. *Eigenthum der Petro-Paulinischen Kirchen-Bibliothek* [Piecz.] 64.

65. XV Q 1165¹⁵⁴.

JOHANNES DE HASFURT VIRDUNG, *Prognosticon anni 1492, germanice*, [Leipzig, Conradus Kachelofen], 4°.

Tylko fragmenty kilku kart, odklejonych z opr. inkunabułu XV F 722.

66. XV Q 1169¹⁵⁵.

PETRUS DE AQUILA, *Quaestiones super IV libros Sententiarum*, [Speyer], Petrus Drach. [non post 17 X 1486], 4°.

Prow.: 1. *Hic liber erit ad communem utilitatem fratrum conventus legnicensis Sub usu fratris Baldasar Biertreg. Et scribens manu propria.*

2. Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy.

67. XV Q 1175¹⁵⁶.

MICHAEL DE CARCANO, *Sermonarium de poenitentia per adventum et quadragesimam*, Venezia, Nicolaus de Francofordia. 11 XII 1487, 4°, Var. B.

Prow.: 1. *Hic liber erit ad communem utilitatem fratrum conventus Legniczensis sub iussu fratris Baldasar Biertreg. Et scribens manu propria.*

2. [Biblioteka św. Piotra i Pawła w Legnicy].

Zaginiony

68. *Statuta Ordinis Cartusiensis*, Basel, Joannes Amerbach, II 1510, 2¹⁵⁷.

¹⁵² *Ibidem*, nr 3172, 3171.

¹⁵³ *Ibidem*, t. 1, nr 742.

¹⁵⁴ *Ibidem*, nr 2963.

¹⁵⁵ *Ibidem*, t. 3, nr 3210.

¹⁵⁶ *Ibidem*, nr 3081.

¹⁵⁷ *Trzy źródła do dziejów kościoła św. Piotra i Pawła w Legnicy*, s. 84.